

ПРОСВЈЕТА.

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ, ШКОЛУ И ПОУКУ.

УРЕЂУЈЕ Ј. СУНДЕЧИЋ.

СВЕСКА

Излази почетком свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предплате се шаљу високопочасној конвентурији Митрополије цетињске. — Сва писма и Новине у замјену, шаљу се на уредника у Котор (Cattaro). Писма пак треба да буду франкирана и властуручнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе; ма и не било потписа на дописима. — Предплаћа се на еву годину или на по године.

ГОДИНА

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Овом свеском, хвала Богу, издаје друштво нашој помлађеној „ПРОСВЈЕТИ“.

Ми, са њекијем поносом, можемо данас казати, да је тај наш мјесечник, прекрасно причекан био код свакога, коме је год до руке долазио, и био много цијењен, колико због разноврне своје садржине, колико и због доброг уређивања.

Учена друштва из Русије жељела су га имавати: њека рад етнографскијех, а њека рад извора повјесничкијех.

Примали смо у замјену од 50—55 разнијех новина и часописа, српскијех, хрватскијех, словенскијех, словачкијех и рускијех, између којих њеке, који су од 5—10 пута скупљи, те се надамо да ће тако и у будуће бити.

Најзад јављају нам се и нови велевриједни дописници, да нам припомогну китити „Просвјету“ мириснијем цвијећем свога ума и срца.

Наши су њеки чланци још прештампавани у Русији и чак у Америци.

Осим православнијех имали смо још и приличан број претплатника католика и ван Црне Горе.

Све нас ово храбри, да ми и надаље устрајемо у издавању овог нашег листа, којег се програм своди само у ова неколика редка: **Заступање праве хришћанске мисли; држање своје вјере, а поштовање свачије друге вјере; најздравије поуке, и правица према свему, што се на правди и истини оснива; братољубље као и својељубље, поред избјегавања од сваке празнословне полемике.** —

Међутијем наша ће „Просвјета“ излазити, као и доселен, уз исту цијену од 2 фор. за домаће и 3 фор. за иноземце; а само ће друкчије подијељена бити; и то овако:

- I. ДИО: За богословље и духовну поуку.
- II. ДИО: За школу, поуку уопште и забаву.
- III. ДИО: За повјест, описе и старине.
- IV. ДИО: За народно благо, и најпосље:

Листак.

Ову смо подјелу зато учинили да се не бркају предмети једни с другима, него да сваки има своје одређено мјесто. Нека алем, „Богословље и духовна поука“ буде у одјељку своје; бисер, — „Школа, поука уопште и забава“ у своје; злато, — „Повјести, описи и старине“ гдје их иде; а „велико народно благо“ — нека се у своје скривите сложки. — Онда нас неће нико моћи прекорити, да мјешамо науку с ненауком; или приповијетке о каквом Шогу, са предметима озбиљнијех богословскијех учења. — Ми смо удесили „Просвјету“, да ни буде као њеки магазин, у којем поред златне тканине, стоји и сребрна и свилена и вунена: па нека бира коме је што драже, милије и пробитачније.

Свак знаде у осталом, да је издавање буд ма којег листа скопчано са немалијем трошковима, и да од претплатника онајвише зависи опстанак ма кога часописа: зато најчтивље молимо г.г. наше Претплатнике, да не оклијевају са шаљањем својијех претплата; и то: „Uredništvu „PROSVJETE“ u Kotor (Cattaro)“ из свијех странијех мјеста; а из све Црне Горе: „Високопречасној Консистоорији Цетињске Митрополије.“ — Рок претплати траје најдаље до 1. децембра тск. године. Ко до тога времена не би послао претплату, оставиће му се шаљање „Просвјете“ догден, док претплату не пошаће. На ово смо приморани за то, што још на дугу имамо за ову годину преко 250 фор., који нам ни још подмирени нијесу.

Ми труда не штедимо; али без учешћа наше публике, ваљало би да најзад одустанемо од нашега тако кориснога и благословенога подухва.

Котор, 1. новембра 1893.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

CRNE GORE ĐURĐE. СУНДЕЧИЋ.

CRNOJEVIĆ

И Д И О.

ЗА БОГОСЛОВЉЕ И ДУХОВНУ ПОУКУ.

ЦРКВЕНА БЕСЈЕДА.

(Говорио Високопреосвештени Митрополит МИТРОФАН БАН у саборној цркви у Оцињу
15. Августа 1893.)

Благочестиви Христијани!

Света црква установила је, да се поједини годишњи празници светкују, у славу којег знаменитога догађаја из земнога живота Господа нашега Исуса Христа; а њеки пак на успемну Пресвете Богородице и осталих Светитеља и Божјих угодника, који су живот свој овде на земљи свето и богоугодно проводили.

Тако данашњи свети празник светкујемо у славу Успенија — Представљења — Пресвете Дјеве Марије Богородице.

Да би вам — благочестиви Христијани — значај данашњег празника, што боље био познат, и да би сте знаменити овај у цркви нашој догађај, што више примијенили, на ваше побожније владање; на вашу срећу и ваше вјечно спасење: намјеран сам у

посве кратким цртама са овога светога мјеста данас пред вама повести говор, који би вам представио, ако и у кратко, појам слике о животу Пресвете Богородице, ког ћу закључити са посљедњим догађајем из Њенога Светога земнога живота, који је предмет и главни узрок великога празника, кога данас светкујемо.

Пресвета Дјева Марија проилази од царске Давидове породице. По обећању Божијему рођена је од врло остаралих, али побожних и праведних родитеља Јоакима и Ане. Кад су јој биле три године, родитељи су је предали у храм Јерусалимски, и одредили Њу Богу на службу. — Она, по неиспитаној промислу Божијему, одређена је да роди Онога, који има избавити род људски од гријеха, живјела је свето и невино, као анђео Божи. Њен највећи посао свагда је био, да чита св. писмо, и да се моли Богу. Једног дана у својој соби наодећи се у молитви, стане пред Њом од Бога послани Архангел Гаврил — поздравиле је побожним ријечима и изјави Јој, да ће родити сина, коме треба, да нарече име Исус.

Она невино изненади се и уплаши се тијем, па Архангелу отрече могућност тога непојмљивог Јој навјештаја. Архангел дода, да ће зачети од Духа Светога, и по томе, онај, што се роди, да ће бити син Божи. — Архангела нестане; а Она онако уплашена у највећем страху

настави хвалити и прослављати Свемогућег Бога у чијој светој вољи стоји све, што је на небу и на земљи.

По обећању и Божијој вољи, Она је посла и родила сина, не по гријеху, него по неиспитаној судби промисла Божијег.

Њен син Господ наш Исус Христос, силом Свога Божанства чинио је чудеса, каква нико други, осим једнога Бога чинити не може. Пресвета Дјева Богородица виђела је та божанствена чудеса Сина Свога; доживјела је и Његову смрт на крсту; али она је тако обрадована била славној и узнесеној смрти и васкрснућем и узнесењем Сина Свога на небо.

По наредби Сина Свога иза њега узнесења на небо Пресвета Богородица остала је код Јована Богослова, ученика Господњег, с којим је била и у некоем сродству.

Кад је дошло Богом одређено вријеме, да се и Пресвета Дјева Марија са овога свијета пресели Сину своме на небо: онда су Св. Апостоли из далеких страна свијета, куда су се разишли били, да проповједају слово Божије, духом бурнијем донешени били у Гетсиманију, те су били присутни представљењу и погребљењу славне Богомајке. Свето њено тијело иза погребља узнесено је било на небо, те се Она код Сина Свога удостојила небеске славе.

Кад о овоме божанственом догађају промислимо, то заиста данашњи празник за нас је по-

све поучљив а тако исто и за наше спасење одвећ полезан

Смрт, или крај људскоме животу на земљи, није ништа друго, него посљедица грјеха наших праотаца. И ми по грјеху рађајући се од њих, као њихови потомци сви без разлике њу при рођењу наслеђујемо. По томе смртна коса није могла мимоићи, а да не покоси и онај цвијет, који је у свему роду људскоме оплодио сјеме избављења, среће и спасења. — Онђу наредбу Божију није могао обићи ни онај свјетилник, који је примјером свога живота, као сунце роду човјечијему свијетлио. Тако, дакле, по томе онђему закону смртну чашу морала је испити и Преблагословена Дјева Марија, те је тако, онај пуцав најзрелишега благоухања цвијет био покосен, и онај најсјајнији свјетилник људскога живота на земљи био угашен.

Али смрт већ није казна за грјех, јер је она један пут за свагда изглађена и уништена смртђу Христовом, коју је за све људе на крсту претрпιο.

Ниједан, дакле људски цвијет, који пред оштром смртном косом пане већ неуvene, него се пренесе из земаљскога, и пресади се у небесноме врту, у коме нигда усахнути не може; јер се тамо нашаја благом водом лице-зрјења Божијега. Да, сваки свјетилник људскога живота, који се овде на земљи привидно угаси, свјетлост његова није претворена у таму и мрак, него се узвисила са земаљске низине на небесну

висину, и тијем се повратила, к ономе божанственоме извору вјечне свјетлости од које је и постала. Пресвета Богородица удостојена такве славе, молитвама својима свагда пред Богом предстоји, и с њима од туда свијетли, да из земаљскога мрака избави оне, који још тијелом обтерећени и грјехом ослијеђени, по тами људских немоћи тумарају.

Тако је, — љубезни Христијани — и Пресвета Богородица узнесена била на небо, и успомена тога догађаја, који је предмет и главни узрок данашњег великога Празника, нека вас јачино опомиње, да и ми сви по њијему опредјељењу једнако умријети морамо.

Смрт је дакле дуг, кога без разлике сви, праведни и грјешни мучници и женики, стари и млади, мали и велики Богу дугујемо. Чим се ко роди с њим се у једно и смрт његова роди. И тако од дана свога рођења сваки носи на себи дужност, тога не само не-избјеживога, него с првога погледа узевши и доста тешкога дуга, кога један пут одужити мора.

Поред свега тога, што је праведни Јов рекао, да је смрт мир и спокојство човјеку, ми опет видимо, да се људи боје смрти, и зато у колико је то људској снази могуће, људи је избјегавају, и чине све, само да би је што даље одалили. Чим се ће појави какова заразна болест, одмах се предузимљу строге мјере, као што се такве и сада готово свуда чине, да спри-

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ЂURĐE
CRNOJEVIĆ

јече страшну колеру, која се на жалост у некијем мјестима у свијету појавила. Овакве предохраниве мјере у пригодним случајевима предузимљу грађанске власти, а при томе и сви приватни људи по снази својих сила раде и настоје, да себе спасу од тога немилога и страшнога непријатеља, и да себе избаве од грозне болести, која ће дође немилице тријеби и обара људство, као снопље на гомиле.

Света пак црква, не само кад на вратима наступе такве опасности, него и иначе у својима извјеснима молитвама, свагда моли Бога, да нас, наш град и свако мјесто сачува: од глади, погубељи, земљотреса, постопа, огња, мача и свега онога, што би са собом смрт народу донјети могло.

Ето, дакле видимо, да власти настоје, а црква се моли, да Бог народ сачува од страшне и напрасне смртоносне болести.

Љубезни Христијани! Упитајмо сами себе: зашто, и је ли умјесно, да се чине толике и такве предохране, да нас сачувају од смрти, од онога, што нас један пут неизбјежно очекује; од онга, што нас никако мимоићи неможе, и од онога, што је праведни Јов негда миром и покојем назвао?

И ако на стављено питање, није баш тако лако дати сходан одговор; али опет ја ћу покушати, да посве кратким објасњењем образложим. да су, како црквене молитве, тако и заузимања власти, да народ сачувају

од напрасне смртне погубије, нужне и умјесне.

Као што су људи, по физиономији, или како би ви боље разумјели, по спољашњему изгледу и облику своје различити један од другога, тако исто они су различити по наравима и душевнима својима својствима. Тако, једни, или по нарави својој, или усљед бољег хришћанскога васпитања владају се богоугодно и побожно, и таквијем начином свога живота, имајући свагда пред очима ону свету цијел, на коју их је Бог створио, — они су увијек готови без свакога страха и праведним Јовом рећи: смрт и покој човјеку. Они по свој мјери, по своје добродјетелне животу спремни су с радошћу и без страха изаћи на сустрет смрти својој са хришћанским уверењем, да тјелесна смрт ништа друго није, него врата, кроз која се улази у царство мира и блаженога покојства, и пролаз кроз њих, да их ослобођава, од свију, брига, зала и небројних невоља, које их овде на земљи окружавају и терете.

Али на нашу опћу жалост, мало је данас таквијех хришћана, и сасвијем је мален и незнатан број онијех, који могу спремни и готови без страха предустрести и испити врло грку своју смртну чашу.

Да, с погледа на све ово, није чудо, што нас обузимље толики страх, кад помислимо, на тешки час смртни, на онај страшни тренутак, кад морамо изаћи пред Богом, пред тијем свагда

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ЂURĐE
CRNOJEVIĆ

живећијем Царем и пред тијем праведнијем и неумитнијем судијом дати одговор, за сва дјела, која смо у животу своје учинили.

Ми грешни људи, под теретом својијех људскијех немоћи, често пута заборавимо на себе и на своје Хришћанске дужности, па у таквима слабостима непромишљено застранимо и себе обманемо, којекаким маловјеријем, и хладноћом у испуњавању својијех хришћанскијех дужности, и тијем обучемо себе у којекакве пороке, који потијечу, не само из људске слабости и склоности ка гријеху, него више пута и из непромишљенога лакоумља.

Кад зрело промислимо на овакво стање, на наше слабости и немоћи, на наше многобројне грјехове и пороке, та што би могли друго рећи, него са пророком Давидом завапити: „смрт је љута грјешнику?“ — (псал. 33. 22.)

Пошто себе испитамо и о својима слабостима озбиљно просудимо, зајиста с Давидом признати морамо, да је смрт љута и посве грка чаша, коју није лако нама грјешнима испити.

Кад не би било начина, да се од грјехова наших избавимо, и да се покајањем од њих очистимо, и тијем добијемо наду на неограничену милост Божију, која је већа него сви наши грјехови: онда, мој данашњи говор, довео би вас бојим се, до великога страха и очајања; — али од

тога нека сачува Бог и мене и вас — драги слушатељи! —

Намјера мога данашњега говора, управљена је у тој цијели, не да вас доведем, до страха и очајања, него да вас по мојој св. дужности опоменем на оно, што вас без разлике свијех очекује; да у вама пробудим осјећај и вољу, к испуњавању ваших Хришћанских дужности, и да вас упутим на побожно владање и живот, какви доликује правијема и добријема Хришћанима; како би се тијем приуговорили, да мирном савјешћу и спокојством душе ваше можете изаћи пред Богом у нади, да вас иза гроба чека награда, коју је Бог одредио за оне, који се за живота овдје на земљи по његовој св. вољи владају и управљају.

У овоме св. владају и Хришћанскоме уфању, нека вам — драги Христијани — свагда св. вјера буде, јака ограда, која вас може чувати и заклањати, од свију зала, невоља, и од свега онога, што вашој души и тијелу опасно и штодљиво може бити. Таквом вјером заволимо Бога, и његове св. заповједи. Хришћанском љубављу узвисимо се, да свагда и у свакоме нашем дјелу тежимо, за онијем, што нас на земљи прави побожнима и добродјетелнима, и што нас после смрти наше може удостојити небеснога царства и приступа код Бога. Клонимо се — браћо — грјеха, као животога огња; а по нашој слабости и немоћи панемо ли у грјех, покајмо се и молимо се Богу, да нам опрости.

Ако се овако будемо владали, и по св. нашој вјери управљали, ми ћемо од себе не само одбити сваки страх, који би нам наметала помисао, на онај страшни тренутак, у који морамо један пут поклонити главу, пред смртном косом, која никога: Цара ни Краља, Књаза ни великана, богатога ни сиромаша мимоићи неће. Таквијем владањем, као прави посљедовачи науке Христове, ми ћемо од тешкијех везах овога патнога земаљскога живота разријешени добити Хришћанско увјерење, да ће Свемогући Бог нама у гробовима иструнута ти-

јела, са нашим душама удружена опет оживити и у своје небесно царство на вјечно и блажено живљење населити.

Да би сте се овакве милости од Бога удостојили, препоручујем вас молитвама Пресвете Богородице чије Успеније данас светкујемо, да вас Она руководи и управља, како би њеном заштитом наставили срећан и богоугодан живот овде на земљи; а кад Богу буде угодно да би се удостојили вјечнога блаженства, кога свима вама од преблагога Бога желим —

— Амин. —

 NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 OD EPISKOPA VISARIJONA.
 CRNE GORE ĐURĐE
 (Чланци за народ)
 CRNOJEVIĆ

С Р У С К О Г А П Р Е В Е О Ј О В А Н П Е Т Р О В И Ћ

КР. ПРОФЕСОР И КАТИХЕТА.

Утјежа и савјети људима који живе у убоштву.

Тешко је убоштво. Убоги — то је биљка на сухој пјешчаној земљи, која ју једва храни и одржава. Он се страшно мучи радом, само да заслужи себи хљеба, одијела, да плати стан, лијечење и лекарије, да како-тако васпита дјецу своју, да се побрине за старост. Жалосну судбину убогога у сравњењу са богаташем овако слика син Сирахов: „богаташ чини неправду, и још се срди. Убоги трпи неправду, и он мора уз то молити за опроштење“ (13. 4). Кад се бо-

гаташ љуља, пријатељи га подупиру да не падне; но кад убоги пада, пријатељи га се одричу. Кад богаташу треба штогод, он има многе, који ће му помоћи; кад говори луде ријечи, њега још бране. Падне ли убоги у несрећу, још га окривљују; ако он говори паметно, на њега се нико и не осврће. Говори ли богаташ, сви ћуте и хвале његове ријечи до неба. Говори ли убоги, одмах запиткују: ко је тај? И ако се он спотакне, сасвијем га још тлаче“ (13. 25—29).

И тако је убоги заиста сажаљења достојан ако мисли, да

се срећа састоји једино у богатству, т. ј. у томе, чега он нема. Код таквих мисли врло се лако расрди, гледа мрко и срдито на све и ропта на самога Бога. Убоштво га наводи на гријех, и тако поред једнога зла навлачи на себе друго, теже и по својијем пошљедицама убитачније. И на овоме свијету не живи добро, па и у будућем вијеку не чека га добро. Међутијем зар нема средства, помоћу којег не би било тако тешко подносити убоштво, да не буде тако страшна, како у садашњем, тако особито у одношају према будућем животу? — Хришћанин би гријешно кад би мислио, да нема таква средства. Има га и оно је право средство, а састоји се у побожности. Нека се сваки убоги обрати свим срцем својим к Господу: он ће наћи у њему таково благо, које кад задобије не ће жалити, што нема земаљскога. Нека он тражи утјехе и потпоре у слову Божијем, и у благодати св. Духа, и он ће за стално наћи, што тражи.

Тако, не мала утјеха за сиромаша налази се прије свега у оној истини слова Божијега, да Господ *сиромашни и богати, понижује и узвишује* 1. цар. 2. 7.). Не случајно, већ по мудрому и преблагом савјету воље Божије о нама, бивају једни богати, други сиромашни, једнима све на свијету иде за руком, а другима ни оно, чега се прихвате, не напредује. Господ је и према богатима и према сиромашнима подједнако милосрдан. Он води к спасе-

њу једне путем богатства, а друге путем сиромаштва. Онај, дакле, који трпи сиротињу, нека гледа у њој преблагу вољу Божију и смјерно се покорава тој вољи. Бог најбоље зна, што је нама од користи. Њему не би ни мало тешко било обогатити тебе преко једне ноћи, кад би то било теби од користи. Нема сумње, он зна добро, да богатство не може довести тебе у царство небесно.

Осим тога на утјеху сиромаша налазимо у св. Писму врло много изрека, које свједоче, како Господ пази на њега и како га љуби. Зар те не весели и не тјешти, невољниче, што читаш у св. Писму, да си ти мио пред очима господњим, да он чује јаука твој и не заборавља га, да је тешко ономе, ко тебе гњете и кривац је у крви твојој (Пс. 9. 10—11, 13, 35), да је боље бити сиромашан, али побожан, него богат а покварен (Пс. 36. 16), да Господ из праха подиже убога, и из кала узвишује ништега и посађује га с кнезовима у народу његову (Пс. 112. 7), да је благо ономе, који разумије ништету (Пс. 40, 1—4), да бринути се за тебе, значи вршити службу пред Богом, да „вјера чиста и без мане јест ова: обилазити сироте и удовице у њиховијем невољама“ (Јак. 1. 27), и т. д. Можели се ганутљивије изобразити Божија љубав према теби? Размишљај о томе чешће, и ти ћеш наћи утјеху.

Даље, сјети се, да је јединородни Син Бога оца живио на земљи у убоштву и понижењу.

Убог је био при самом рођењу. Није се он родио у величанствене палачама, већ у убогој цећини, — склоништу бесловеснијех. Нијесу положили новорођенога Младенца витлејемскога у позлаћену колијевку, већ у јасле. И цио житот његов, прошао је у убоштву. Сам је он говорио за себе, да лисице имају своје јазбине а птице небесне гњезда, а син човјечији нема, гдје да потклони главу своју. Сјећај се чешће Господа, који је ради нас осиромашео, и не ће теби бити тако тешко трпити твоју сиротињу. Уз то знај, да су сиромаси овога свијета први се удостојили да буду насљедници царства Христова (Јак. 2. 5.) **NACIONALNA** проповједници царства **CRNE GORE** били богати. „Иде ли од овога часа“ говори за себе св. апостол Павле, „гладујемо и трпимо жеђу, и голотињу и муке, и потуцамо се, и трудимо се радећи својим рукама“ (1 Кор. 4. 11—12). Зар да тебе, драги биједниче, узнемирује помисао на твоје сиромаштво, кад су ту исту судбину имали и они, пред којима, нема сумње, ти нијеси у стању назвати се најбољим у моралном погледу?

Не говори: богаташу је лакше живјети на свијету, — он не зна за нужду, која гњете тебе. Та предност богаташа пред тобом врло је ништава, ако се ти сравниш с њиме у другом, куд и камо важнијем погледу, гдје он нема ни мало предности пред тобом. Сјети се, да је искупљујућа крв Исуса Христа проливена за тебе

као и за њега, јер сте обојица — јадни грјешници. Ви обојица имате право називати се дјецом Божијом по благодати; обојица можете постићи блажени мир с Богом; обојица слушате једно и исто слово Божије; обојица кушате од истога тајанственога хљеба и причешћујете се од једне чаше. Обојица ћете умријети и ништа нећете са собом на онај свијет понијети. Убогога Лазара и богатога Јосифа Ариматејскога однесоше у крило Аврамово једни те исти анђели. У рају нема разлике између богатијех и убогијех, угледнијех и неугледнијех, — он је отворен само за праведнике. Чим ти, дакле, драги биједниче, предњачи богаташ? Стан је његов бољи од твојега, — он пиће боље је, одијева се лепше, ужива у земаљскијех угодности, може бити, има више, финијих познаника, — и то је све. Но има ли он на својој страни каквугод предност у погледу заједничкога, за све драгоцјенога блага, — заједничкога Спаситеља, заједничкога блаженства? — Само у очима невјерника, који не види ништа даље од земље, богаство је највеће благо. Само он може роптати на своје убоштво и жалити. Но ти сиротану, који вјерујеш, имаш се чиме утјешити и осим земаљске утјехе. Убог је твој земаљски отац, али је за то милошћу богат твој небесни отац. Овдје ти станујеш у старој полуразрушеној колибици, тамо ћеш становати у свијетлијем обитељима, којијех има много у дому оца небеснога.

Овдје ти идеш у прѣмама, а тамо ће те обући у одјећу правде, у бијели висон чистоће и светости. Овдје је оскудна твоја трапеза, тамо те чекају све сладости раја.

Но ипак не треба заборављати, да Господ често и у садашњем животу награђује својом милошћу побожне сиротане, који су њему одани. Један камен бијаше узглављем Јакову (патријарху) на првом његовом ноћишту по изласку његову из дома родитељскога; једна путничка палица и торба бијаше цијело његово имање кад пријеђе Јордан; но не прође 20 година, и он се враћа у род свој са множином слугу и са два велика стада. Господ не заборавља Јосифа у његовој сиротињи и његовој за побожност, поштеност и његова поштеност подиже га на највиши степен земаљске почести. Рута, убога но поштена удовица, пабирчи класје на њиви богатога Воба да прехрани себе и свекрву, и Господ благосиља њезину удадбу са тијем богаташем, поставља је домаћицом дома његовога. Јестиру, исто тако убогу сироту, подиже он до царскога пријестола. Јосиф и Марија, биједни потомци богатога цара Давида, постају још богатији од својега претка: у њиховој кући и срцу живи онај, којег су Давид и сви старозавјетни цареви и пророци само вјером назирали у магловитој даљини многијех вијекова. Апостоли христови нијесу били богаташи; али кад их је он запитао: да ли они (уз њега) у чему оскудјевају? они рекоше:

ни у чем. (Л. 22. 35). Ми би могли навести много сличнијех примјера благоволења господњега према убогим, који су му вијерни. Подражавај им у побожности и вјери и ти, драги сиротану, и Господ ће спустити и на тебе своју милост.

Туже се на убоштво, а не обазире се на то, од какове саблазни и гријеха чува оно убогога. Не сравањује Спаситељ бадава богаство с трњем, које дави добро сјеме. У новцу је нека свемогућа сила, која за њега привезује срце невидљивом мрежом и не да човјеку, да се слободно моли, да слободно размишља о Богу, о души, о вјечности. Убоги гледа далеко на свијет Божији, али није увијек весео ни богаташ. Дире његово препуно је бриге и брига. Свако ће сачувати тековину, како ће раширити згодном промјеном главницу, бојећи се уз то разне штете и губитка. Те бриге и бојазни не даду каткад богаташу мирно ни спавати, одузимају му апетит, и он постаје досадан и раздражљив. Благодарите, убоги, Господу, што те је удаљио од тијех искушења. Твој напуштени положај улива ти наду на Бога. У твојем срцу, које не зна за немир, што долази уз богаство, има много више мјеста за Исуса Христа — то неоцјењиво благо, него у срцу богаташа, који је обузет само земаљскијем благом. Ти се можеш усрдније молити Богу, који ти је једина нада, него онај, којег чини богаство гордим и самољубивим. Како је близу срцу твојем,

за тебе као написана, молитва цара Давида: „срце моје говори пред тобом (*што си рекао*): тражите лице моје; и ја ћу тражити лице твоје, Господе. Немој одвратити од мене својега лица, немој у гњеву оставити слуге својега; буди помоћник мој; немој ме одбити и немој ме оставити, Боже, спаситељу мој! (Јер ма да су ми најближи, као што су) отац и мати моја, оставише ме; али Господ нека ме прихвати“ (Пс. 26, 8—10). — Слово Божије јест за тебе, биједниче, особита забава. Људи не записаше у корист твоју никакве оставштине, не обећаше тиби насљедства; а због тога треба да је скупочејније за тебе обећање Слова Божијега, које ти показује наследство у Господу. — Празнични дани за тебе су исто тако важни. За богаташа, који се, може бити, преко цијеле недеље није ни једанпут уморио радом, ти су дани исто, што и топла вода у студенцу; а за тебе, који заиста у зноју лица твојега једеш хљеб свој, ти су дани — расхлађујућа, освјежавајућа изворна вода у пустињи. — Жеља, да се одлучиш и да будеш са Христом, лакше ће наћи мјеста у твојој души, него у души многих богаташа. Ти имаш за себе на земљи мало тога, што те привлачи: она није тебе у за се привезала, није према теби тако блага, да би ти могао пожељети, да се смртни час што даље отегне. У осталом не мисли, да те може сјединити с Богом само то, што ти је досадио зе-

маљски живот. Само онај може се надати, да ће се блажено сјединити с Богом, који је научан да тежи к њему свом душом. А томе се научи најбоље у школи убоштва. С тога је сам Господ Исус дао разумјети, да убоги може лакше ући у царство небесно, него богати, кад је рекао: „Лакше је камили проћи кроз иглене уши него ли богатоме ући у царство Божије!“ (Л. 18. 25). Богати младић, о коме говори Јеванђеље, стајаше на самијем вратима благодати, али не уђе кроз њих, већ прође поред њих, јер му се та врата учинише гњевача и прениска за њега. Но убоги може лакше проћи кроз њих и обогатити се у Господу.

Брате мој, који живиш у Београду, не роптај дакле на то, већ благодарни Господу, који ти је у њему открио пут спасења. Ишти утјехе и окрјене у слову Божијем и поучавај се у њему скупа с твојом домаћом црквом. Нека тај св. посао испуни твоје слободно вријеме. Дух Божији, који је говорио кроз пророке и апостоле, до сад живи у светом слову својем, и онима, који га пажљиво, побожно и с молитвом читају, саопћава увијек своју благодат, која просвјећује, освећује и тјеши. А гдје је Дух свети са својом благодати, тамо је и блаженство, тамо се сиромаштво и све земаљске туге заборавају, или се лако поднашају. — Моли се чешће. У молитви се налази стварно средство против лијености, које се може појавити код тебе при по-

мислу на твоје бескрајне убоштво. Нека је дух твој увијек у молитвеном расположењу, моли се на саму, моли се с домаћима, али највише буди усрдан у црквеној молитви. У цркви се може најлакше и најбрже заборавити своја сиротиња. Она је благословено мјесто, гдје братски опће људи разнога стања. У њој стоји богати упоредо са убогијем, знатни са незнатнијем по друштвеном положају. Сви се у њој изједначују. — У домаћем животу настој, да си задовољан са онијем, што ти је Бог послао. Не завиди трапези богатога, која је препуна разна јела и пића: комадић тврдога хљеба уз чашу чисте воде, може бити боља течнији убогому, који се труди за рада, него обилни сиромашни таџири онеме, који је изгубио вкус од неуздржавања и некориснога живота. — Не завиди великољепном намјештају у собама богатога. Знај, да и тамо живи чама, ако у души царује празнина. Знај да и у великом положају може човјека морити бесаница, док убоги може слатко заспати и на голој дасци. — Ако можеш, не закопавај се у дуг; настој, да се какогод протураш са својим средствима и, ако не можеш, боље је да од ближњега смјерно замолиш да ти поклони оно, што требаш. Ко позајмљује а не мисли вратити, а просити стиди се због гордости, тај је лажа и губи право на име пош-

тена човјека. — Нека те не узнемирује то, што ти убоштво смета, да заузмеш видљиви положај у друштву. Тјеш се надом, да ти можеш негда ступити у друштво анђела, који ће с поштовањем спровести душу твоју у крило Аврамово, и с којима ћеш ти скупа на небу славити Господа. Но и овдје на земљи можеш ти стећи важност међу ближњима, ако будеш служио за примјер доброте, покорности вољи Божијој, трпљења, вјере, наде. Ако ти и кажеш штогод да поучиш ближњега, и твоја ће ријеч, поткријељена примјером твојим, бити то важити. Кад богати стане да се смири, кад му дође до вјери и побожности, кад му се неће ништа даје му, ако је сам побожан, макар у себи рећи: „лако је њему бити побожан и учити друге побожности, кад му Бог даје своју милост на сваком кораку.“ Но нико, па и непријатељ, не ће посумњати у неискреност човјека убога, који је сачувао вјеру у Бога, наду на њега и љубав према њему, без обзира на то, што Господ не показује спољашњијех знакова свога благоволења према њему. — А поврх свега чувај сиромаштво духовно, т. ј. смијерност. Тешко онеме, код кога, уз сиромаштво тјелесно, нема сиромаштва духовнога. Њему је и овдје тешко живити, и у животу будућем не ће се удостојити царства, које је Господ обећао сиромашнима не тијелом, већ духом.

И. Д И О.

ЗА ШКОЛУ, ПОУКУ У ОПШТЕ И ЗАБАВУ.

ДОМ, ШКОЛА И ЦРКВА.

Три су права светилишта, у којима се оба људска спола одгајају и доводе до правога људскога савршенства; а поименице она су: *дом, школа и црква.*

У *дому* се особито одгаја — срце, у *школи* — ум, у *цркви* — душа.

Али је свакако први почетак људскога васпитања у дому; или иначе темељни камен свачијега одгоја — добра и неваљала. До дома понајвише стоји да човјек постане правијем мужем, или и неваљалијем ништавцем и зликовцем.

I. Дом.

Што стручку цвијета поклањамо нашу већу његу чим он изникне: нема сумње, да неће тај стручак поносито расти и да неће досијети до свога потпунога развитка; зауштилимо га: он ће се закукати и носити ће на себи очевидне знакове занемарене његе све док се не сконча

Исто бива и с дјецом. — Занемаримо ли дјецу до њи-

хове десете године: доклен год они живе, познаваће се на њима, да им није у њихову малољеству поклањана она домаћа пажња, која се нипошто не смјје обићи, ако озбиљно желимо, да нам дјеца правијем љуцтвом у друштву просину пошто допру до своје мужевне доби.

Против, кад на ситну дјечу свраћамо у дому сваку потребиту пажњу; а особито на то, да им млађахна срца облагородимо: она њи онда проз цио свој живот носе на себи очевидне биљеге оне прве домаће бриге, који се очитују у сваком њиховом покрету, и често их такови алемчићи не остављају ни онда, кад узроком буд' какве невоље, она у свом животу попану у најнепријазније околности.

„Имаш ли синовâ? — вели Проновједник мудрости — изучи их и привиј их још од дјетињства њихова“... Па, пошто се васпитање малене дјеце садржи у самом чистом и процијеђеном мли-

јеку сваке науке и доброга подучавања: ми морамо за дјечицу таково духовно брашно са највећим и спаметнијим обзиром бирати, које понајлакше дјечињи желуцац прокувати може; а о васпитању дјеце дужни смо одма водити бригу, чим се она, — што-но се вели, — од сталка ослободе и чим стану звати маму и тату.

„Одгојити — каже умни **Томазео** — за мене вриједи „што и ослободити. Природно опадање људске природе, и они многи други начини насљедственог пада, који нам огорчавају живот, ланци су, које размрсити баш васпитању припада. „Ослободити тијело од мртвила и мекушности, за разливијех и смртоносних болести; ослободит и душевну даровитост од насладе превећ лакога подражавања, од љенивости у занимању, од претјеране ланковјерности, која управ води к безвјерију (пошто и само безвјерије није друго но најодорнија и најдрзоснија ланковјерност); ослободити мамшту од рза материјалних, и понајблизких сновиђелица, прокрчити јој полет, к предјелима најпростра-

„нијим и к највисочијим; „ослободити вољу упућујући је да се не да вући ни својијем ни туђијем силовитијем пожудама, вјежбајући је да се срчано и постојано креће; једном ричеји отргнути човјека злу: „ово је по мојему увиђењу задатак правога васпитања.“ —

У ова сама неколика редка, философ ни даје чист и бистар појам о томе што значи „одгојити,“ и упозоруде нас на главне тачке, на које се освртати имамо при стицању умом обдаренијех створова.

Очеви и мајке рађају дјецу, не да их истуре на смеиште, као њеку штенад: но да их одхране и узгоје, да би им дјеца с временом постала достојнијем члановима задружнога људскога живота. Овој су дужности — сходно свом стању и сталицу — подвргнути сви очеви и мајке — богати и сиромаси. И најбједнији родитељи дужни су се бринути за своју дјецу, барем онолико, колико им ма и најтеже њихове околности доуштају. Бар свјетовати и упућивати може сиромас, као и онај ко је имућан.

Особито је мајкама намје-

њена најпрва брига и њега около дјечице све до њихове десете године. У томе перијоду очеви су само назорници, који својим упливом и савјетима припомажу мајкама, да им посао што угледнији и напреднији буде.

Каквијем млијеком задоје мајке свој подмладак: тѣ се млијеко не губи никад више из његове крви; каквијем ли сјеменом засију мајке млађана дјетиња срца: плодови тога сјемена, за њих живих, никада више из тих срца не пропадају нити се уништују.

Кад даклен по **Томазеју** „*васпитати*“ значи исто што и „*ослободити*.“ мајке су најпрве позване, да из најраније дјечиње доби сву своју помњу улажу около тога ослобођења од верига у које је сапет људски род усљед насљедствености човјекова пада и његова њему природенога опадања у колико се тѣ тиче људске природе

Савколик споменути посао односи се пак, како на душу и њезине моћи, тако и на тијело и на тјелесне силе; пошто је стара ријеч: „*Памет здрава у здраву тијелу,*“ — или њешто јасније: да нѣ памет

буде здрава, треба да нам и тијело буде здраво.

Држећи се даклен напутка у вишеизложенијем *Томазевим* ријечима, понајпреча брига при одгајању састоји се у том, да се дјеца отклањају од мртвила и мекушности, заразљивијех и смртоноснијех болести. Од љености порађа се мекушност; а обе бивају не ријетко ужаснијем посљедицама за живот. Зато су мајке особито дужне пазити, да по мјери дјечињег растања, не пуштају дјецу без уређенога тјелеснога вјежбања; и опет да својом претјераном не учине из дјечушности и млитавце, који најпосље за ништа нијесу кадри ни способни. — Чистоћа тијела и вјежбање тијела, кријепе дјецу и здравом је чине. — Чувајте, о мајке, дјечицу вашу од свакога злог изгледа; а не браните им да се искачу и безопасне игре наиграју: толико само чувајте, да не претјерају, тѣ да им од скакања и игре у нечему не позли. Св. **Фрањо Салески**, велики пријатељ дјечији и познавалац дјетиње природе, говорио би дјеци: „*Мирујте, ако можете!*“ — Поред овијех брига, треба такођер да мајке дјечицу пазе од разнијех бо-

лести, особито кад каква различна болест влада, као што су дифтерија, красте, шкарлатина, фрус и овијем подобне, да им се дјечица не би окужила и кроз то погибелји изложила. Па не само што дјецу треба чувати од овакијех смртоноснијех зараза: него их ваља отклањати и од сваке и најмање кожне приљепчивости колико год то до снаге и људскога старања стоји. — Свако пак занемаривање ове дужности неопростиви је мајкама гријех; и грђега црва, мимо овог чина на бијелом свијету, верује се чак и у гробу тачно и строго зао њихову савјест са такове небриге њихове.

Ово је речено у колико се дјечињег тијела тиче, — а сад да под око узмемо бољи дио човјека — његову душу.

Дјеца, ма колико даровита и остроумна била, по својој природној наклоности налазе велику насладу у превећ лакоме подражавању, или правије, у мајмунисању. Ово није по себи зло, доклен се креће у некијем извјеснијем границама; али је зло кад пређе мјеру и претјеранијем постане. — Подржавање у добру није никад штетно; али

подржавање у ма каквој неваљалштини вазда је зло и неваљало. Дјеца која налазе насладу у превишем подражавању, не би пак могла никад самостално ни радити ни мислити, кад се одма у самом почетку, — чим би се примјетила таква њихова наклоност, — не би јој се одлучно стало на пут и мах јој се зауставио, да не постане збиља по дјецу шкодљивом. У овом случају најбоље је упућивати дјецу, да се мало по мало привикну на самостално мишљење и радњу.

Бред овога морају мајке и отци мотрити да ли су им дјеца млитава у марљивости и настојању около онијех работица, које им се намијењују и које ваља да буду вазда удешене према њиховијем силама и способностима. — Привикне ли се дијете на љенствовање, оно не може по лазароном (безпосличаром) постати пошто одрасте; а тешко родитељима, којијех би се небригом то догодило!... По мјери дјетињег развијања, особито су мајке дужне изабирати за своју дјецу онакве забавице, које их и у њиховој најзеленијој доби, држе у послу, њима

приличну и колико толико корисну; пошто у млађаној доби дјеце, треба вишу пажњу обратити на развитак њихова тијела и на облагорођење њиховијех срца, него ли на све остало. — Од ситнијех послова лако се прелази на веће и веће, и тако се затире и сама клица млитавости и грубоме празновању.

Мајке су још уз то обвезане из најбољега настојања чувати дјецу од сваког претјераног „*лаквојерства*“, за које наш мудрац каже, да оно управ води к безвјерности, пошто исто „*безвјерство*“ говоријем ријечима „*лаквојерност*“, по најодурнија и најдрзоснија „*лаквојерност*.“ — Уопште мајке имају злу навикну, да причају дјецу и пред дјецом свакајаке шурке и будалаштине: о вампирима, о вјештицама, о наступима, о сновиима, и о другијем сличнијем отровнијем безумљама и предрасудама; у мјесто да им расказују по коју лијену причу и басницу уз томичење њиховијех моралнијех поука; или да их уче каквој красној пјесмици, која је Богу на славу, или дому на дику. — Оваквијем и овијем сличнима поукама, не само што се онтри ум и памће-

ње у дјецу: него се још дјечица упућују на добро и разбућују се кроз то у њима најздравија и најплеменитија осјећања. — Али мимо све остало мајкама пада у највећу дужност, да у чедашца своја улијевају страх божији и да им њихова њедарца загријевају љубављу према Оцу небескому, учећи их побожнијем молитвицама, и зборехи им, према њихову разумјевању, о светијем и чистијем хришћанскијем поукама Христа, најблагодатнијем пријатељу дјецу, који љубавно дјечицу к себи позива: *Пусти те — клица к мени дођу!...*“ јер по његовој божанственој ријечи: „*Таквијес је царство небесно.*“ — Сјеме жарке молитве, најблагодатније је сјеме, којим икад мајке њиву невинијех дјечињијех срца могу засијати, уз потпуно јемство, да ће то сјеме у своје вријеме златан и стострук плод принијети. Разуман и разборит говор с дјечицом о Богу, о Христу, о Богомајци свемоћној помоћници, и о осталијем светињама хришћанскијем: понајслађа је пића за срце, којом се у дјецу узгаја побожност мисли, чистота душе и разумна све-

тост живота. — Поред љубави према Богу, не смједу мајке изоставити и усељивање у дјецу љубави према ближњему, или иначе, према свакоме човјеку, који нам је брат по Богу и по Христу. Особито су пак позване мајке, да закижу свој подмладак живијем искрама правота родољубља. До мајка понајвише стоји какве ће синове и кћери свом народу одгојити и дати. Право се родољубље сиса с мајчинијем млијеком; без тога оно је траљаво и ништак. **NACIONALNA** га жара, који **ВРЕДНОСТЕ** **КА** **КАЉИЦАМА** **МАЈКИ** **НЕ** **ГОРЕ** **ДУРДЕ** **СРНИЈЕВИЋ** јека посасне.

Иза овога учи наш аутор, да при васпитању ваља избављати машту од рза сновиђелица матерјалнијех и понајблизкијех и развити јој полет к предјелима најпространијим и највисочијим. — Машта је једна од велеважнијих способности наше душе. Све до чега дошпру људи у вјештинама и умјетностима, машта им њихова понајвише припомаже. Од Омир до Данта и Секспира, од Апелеса до Рафајела, од Фидије до Канове, од Празелита до Михел-Анђела: — свака је љепота у вјештинама

и умјетностима пород узвишене људске маште; различити родови грађевине и орнаментике од грчкијех па до нашијех добѧ: — морају се такођер машти на похвалу приписати; украси умјетнијех гајевѧ и перивојѧ, — понајвише су плодови маште; да још и у самом високом математичном знању, — машта је од големе припомоћи: па зато и треба њезине полете упућивати к предјелима „најпространијим и највисочијим“ — А пошто је ова моћ код дјеце односно јача и самосвојнија но код узраслијех добѧ; јер умна снага **СРНИЈЕВИЋ** велико у дјецу развијена колико код одраслијех, да би могла над маштом своју моћ имати: потребито је да мајке сврћу своју позорност и на машту своје дјеце; те особито кад опазе код њих много маштене силе, ваља да им је с паметнијем опрезом и свјеснијем разбором типажу упозоривањем на реалне слике; а тако исто и осхудицу у томе својству, да им надокнађују објаснивањем маштеницијех производа, као што су пјесме, умјетне слике, кипови, орнати, и овијем подобне ствари. — Сви гријеше, који год мисли,

да је машта код људи њека ситница, без које би се могло проћи; ал' не варајмо се, но тврдо увјерени будимо, да је машта у човјеку толико важна, колико ма које друго својство човјекове душе: скоро колико и сами ум; пошто се ум и машта узајамно помажу у стварању свега, и сачеса, што су год људи кадри љеншега, дичнијега и узоритијега смислити и створити. — Само кретини, као што су без ума, тако су и без маште.

Најзад долази **NACIONALNA** људска воља, — **BIBLIOTEKA** велеважна својина **CERNEBORG** душе. — Вољу, — као што нас напућује претпохваљени умни наш *Томазо* — ваља при одгајању ослободити, упућивањем, да се не пушта повлачити ни од својијех ни од туђијех силовитијех појудâ, и вјежбањем у томе како би се она мицала срчано и постојано. — Самовоља је код дјече вишом страном њеки силни нагон, по којему она хоће тѣ хоће, да све на њихову буде. — На овакови нагон ваља да мајке са највећом озбиљношћу пазе, да не би он прешао код дјече у такову страст, којој би се једва икад више лијека наш-

ло. Из ове страсти неизбројна зла проваљују; а расте она све тѣ јаче, колико год човјек узрастом напредује и ја-ча. Па, ако би јој се у самоме зачетку пропустило, да она бјесни колико је њезин мах поднаша: неће нам занаго ласно поћи за руком, да је ма када укротимо. Могли би смо је за који часак поњешто утишати: али би и пак она као рис сјекнула и првом пригодом своја путила рас-тргала и поваљала све што би пред собом затекла. И зато приморани смо слушати тачно нашега наставника; па, **DURĐE** ријеч, — од повоја, **CERNOJEVIĆ** се о укроћивању сваке самовоље код дјечице, да се она не би пуштала вући ни силом својијех, ни силом туђијех појудâ. — Али, док около овог што рекосмо, улажемо своје одлучно настојање: ваља нам опет и на то пазити, да не затремо са свим слободу воље у дјечи, но да тâ воља и пак срчана и постојана остане; или другијем ријечима, да сахрани у себи цијелу ону природну моћ, која у мужевној доби човјека човјеком — срчанијем, одлучнијем и значајнијем чини. — Од уређења воље зависи и

и само облагорођење срца, у чему се поглавито и састоји домаће васпитање. Срце је стожер сваком љуцком, углађеном и узвишеном осјећају код људи. Зашемари ли се оно: занемарује се и свака љуцкоћа човјекова; човјек подивјачи и постане као и свака звијер у гори. — Домови су једини у којима се срца узгајају; а мајке су понајвише позване, да срца своје дјечице обасипљу највећом својом његом. — Подајте дјечици у дому зле и неваљале примјере: — убијете их: на против, помњиво отклањајте од њих сваки зао и неваљао изглед: — ускренућете их у живот људски. Умекотите најпосље њихова срца и према живинама: постати ће вам она љубавна и према људима; и када вам она подрасту: разумјети ће, да им ваља љубити Бога на-да све, а ближње, као и себе саме. —

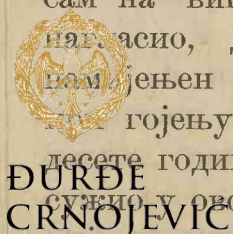
Ево ово, што је доведе казано по нашем *Томазеју*. Значи: „отргнути човјека од робовања злу;“ те закључује исти *Томазо*, да је то по његовоме увјерењу: „задаће правога васпитања.“ —

У својавајући и ја потпуно оваково велеразумно „увјерење“ мудрога оног васпитача

људи, извео сам по њему овај кратки наук за наше мајке, како да се владају, и поглавито, на што да свуколику своју пажњу обраћају при одгајању свога предрагога порода у доби првога његовог младеништва и незрелости.

Истина је, да по *Томазеју* изложена правила, вриједе уопште за свецијело вријеме, док је год човјеку нужно, да га други руководе до његова савршенога васпитања; али ја сам на више мјестâ и пак нагласио, да је мој чланак намењен особито мајкама при гојењу дјеце до њихове десете године. и зато сам све сузио у ово мало, колико сам цијенио, да је за наставу мајкама довољно у течају предспоменутога периода; а даље остаје бригом очевâ и дјечици претпостављенијех учитеља, да онијем правилама круг онолико раширују, колико им кад устребује.

Знам да просте мајке у народу не могу се у свему подвргнути реченијем дужности-ма. Просте или још боље, сеоцке мајке гоје добре тежаке и радише, и врле домаћице и стопанице: па се од њих не смје онолико ни захтјевати, пошто су уопште просте и науке; и оне су доста учи-

нине, кад свој подмладак уче страху божијему, и руководе га мало по мало к онијем занимањама, која ће их послѣ утврдити у дужностима поштенијех и ваљанијех радника или кућница.

Али мајке, које знаду и читати и писати, мјесто да све вријеме провађају у читању безпосленијех романа, свирању на клавиру, непрестаном посјећивању игра и позоришта и у којекаквијем другом ситницама и мрђелама: превећ би савјесно и разумно поступиле, да више времена поклањају читању учнијех књига и траже помоћу којијех могле би прибавити себи довољног знања и поуке, како се дјечица боље и zgodније одгајају; и кроз то олакшати себи много и много посао у васпитању своје нејачи, како би им она невиност својијех срца у потпуној

цјелини сачувала у течају васцијелога свога вијека.

А сад, послушајте, о мајке, још једну пријатељску препоруку!... Не ослањајте се за живу главу на дадиље ни на бодне. Свуд ваше мајчино око нека бодро прати сваку стопицу вашијех чеданца. Ви сте мајке, — а оне су туђинке. Вами су дјечица привезана за срца и душе, — а њима само за крила и наручја. Ви сте непосредно одговорне за своју ситнеж Богу и људима, — а не се. — Не смећите никад заборавити да сте мајке, па ће вама Бог бити у помоћи. — Бојте о мајке, своју дјечицу у свакој врједи; облагорођавајте њихова млада срдашца, и особито их утврђујте у божијему страху, који је начело сваке премудрости: па будите ставовито увјерене, да ће ваша дјечица расти и напредовати, као гора божија, и ширити се, као кедри на Ливану!

(Наставиће се.)

Ј. Сундечић.

ФИЛОСОФСКИ ИДЕАЛИ СРЕЋНОГ ЖИВОТА И ХРИШЋАНСКИ ПОГЛЕД НА ТО.

Написао: Лазар Т. Церовић.

Питање о практичким начелима и цијељи човјечијег рада једно је из најглавнијих фило-

софских питања. Философија је, по изразу *Сократа*, она наука, која показује човјеку „правила

владања“ и задаћу, да га створи потпуно срећним; јер говори о умним и моралним убјеђењима и условима нашег разумног опстанка. Сва философска учења при ријешењу овог главног питања философског — о практичним начелима и цијељи човјечијег рада и при рјешењу других философских питања — не сагласна су међу собом и представљају нам различне идеале срећног живота. Њека се из њих боље примичу хришћанском погледу, а њека се са свим удаљују од њега својом једностраношћу.

По њеким философским учењима срећа се налази у осјећању личног задовољства, у највећој количини пријатног осјећања, а задовољство се налази у основним принципима човјечијег практичког рада, цијељу његових земних тежња. Такве су философске системе познате под именом *евдемонизма*. Амо спадају учења *Аристотила*, оснивача киренске школе и *Епикура*, оснивача епикурејске школе.

Аристотил, сљедујући *Сократу*, држи: да без добродјетељи не да се замислити срећан живот зато, што тежња к задовољствима живота, која се не руководи разумним знањем, руши задовољство самим његовим сувишком, а то значи, да једина добродјетель може водити срећном животу. Али у томе *Сократ* није гледао на добродјетель, као на средство, већ на срећан живот, као на циљ. *Аристотил*, пак, са свим на против, поставља за основно начело своје философије тежњу к срећи.

Осјећање се задовољства у њега јавља као цијел живот, а разум треба да служи човјеку као средство за очување душевњег мира у свима животним одношајима, јер му само он даје могућност да удеси за себе пријатан живот, којег не буну ни страх, ни нада, већ тежи, да извуче из околности својег живота њешто пријатно. Задовољство је, по *Аристотилу*, једино позитивно добро, мјерило добра и критеријум истине, као што је и мисао по њему пријатно или непријатно осјећање, које се опажа у извјесан момент душевног стања. Одовуда сљедује да: све, што човјеку даје задовољства, а није неморално и стидно — добро је. То сама природа човјечија тражи да, да тражи задовољства, а да избјегава незадовољства; значи, треба тежити к правим, а избјежавати посљедње. Али оно, што је пријатно, налази се само у осјећању и траје, докле ми осјећамо такво стање. Одовуда, по *Аристотилу*, и свака се срећа и благо живота састоје у моменталним задовољствима, и онај, што извлачи из сваког момента живота што више пријатнијех и тајнијех осјећаја — може се назвати правим мудрацом.

Епикур, такође као и *Аристотил*, срећу налази у задовољству, пошто је она циљ човјечијег живота. Потврду таквог свог погледа он налази у томе, што свако живо створење с првог момента свог рођења, избјегавајући непријатне осјећаје, непрестано тежи к задовољству.

Оно, што животиња ради инстинктивно, човјек треба да ради разумно. И ма да *Епикур*, слично *Аристотелу*, сматра свако поједино задовољство благом, он признаје само оно стање духовног мира и задовољства, које се јавља посљедицом намире свију тјелесних потреба. Такво стање, по мишљењу *Епикура*, не гине не само моменталном, но и врло трајном жалашћу, јер мудрац живи не само садашњошћу, већ и успоменом прошлог задовољства и зато бива способан без страха гледати у будућност. Зато он треба да не тежи баш свакоме задовољству, нити да избјегава сваку жалост, већ да има у виду цио живот, који не предаје оним задовољствима која му доцније могу донијети непријатно осјећање; а тако исто и да одаљује од себе и оне непријатности, које му могу доцније донијети чувство ганутног осјећаја. Мудрац, који је, по *Епикуру*, идеал среће, вазда се наслађује потпуним миром, неузбурканом духовном свјетлошћу. Он је над свима промјенама среће, живи успоменом прошлости, наслађује се, будући отуђен од свијех страсних жеља, радосћу садашњости и без страха гледа у будуће. Таквим начином *Епикур* опредјељује благо или задовољство, као вјечито трајно, мирно и пријатно настрોјство душевно, које се продужује на цио живот. К добродјетељи, по њему, треба наглићи непрестано; јер се она прати вазда осјећањем непрестане тихе

насладе, не гледајући, што су друге осјећајне насладе тренутне, а уз то често воде и к великим непријатностима и страдањима, те за то их треба избјежавати и ограничавати. Та умјереност у осјећајним насладама и јесте потребан услов срећног живота. У овом одношају *Епикур* стоји много више од *Аристотела*, који сав значај и дјело мудрости налази у вјештини водити из сваког момента живота колико је могуће више пријатних и трајнијих наслада. —

Евдемонизам је достигао шире развиће у новије доба, у системима *Хелвеција*, *Бентама* и *Милларта-Милља*, који су поставили под именом *утилитарних*, јер за принцип свог практичног дјела узимале не само лично благо, већ и благо других људи, те се општа корист опредјељује из личног рачуна. По *Хелвецију* крајњу цијељ свију наших тежња и радова саставља наш сопствени напредак и корист, а пошто је наш лични напредак нераздвојен од напретка других људи, већ се налази у тијесној зависности од њих, — то смо и ми дужни, ради достигнућа своје среће, имати у виду и срећу других људи, бринути се о општој користи. Кад један човјек прима учашће с лијепом жељом у поступке другог човјека, он тим условљава његову личну срећу — корист. „У име свог личног интереса, у име намирења својих сопствених недостатака — говори *Хелвеције* — човјек ће тежити да се сближи с

људма; да с њима опћи, дружи се и узајамно потпомаже.“ При таквим условима у човјечијем раду највиша цијељ мора да лежи у најпунијој хармонији наше личне среће с друштвеном.

И *Беншам* исто тако црта нам идеал среће. За принцип практичног рада он узимље своју личну и општу корист. Ево његова правила: „поступај тако, да владање доноси највишу суму доброг положаја с најмањом сумом страдања, али не само по одношају к себи, већ и по одношају највећег броја људи.“ Одовлен *Беншам* развија науку о добродјетели. Добродјетелни су поступци, по њему, они који заслужују одобрење од стране других људи, траже њихово учешће. Значи: може се дозвољити отимачина, шта више и убиство човјека богатог, али само под тим условом, да се његово богатство раздијели међу друге људе и такав ће поступак бити са свим моралан, ако само изазове одобрење других људи и обратно: неморалан би био онај поступак, који би од стране већине других изазвао неодобрење, јер не помаже њиховим интересима — не користи им.

У ову категорију философа спада и *Дон-Стуарт-Мил*, чије се учење о моралности прије приближује другим вишим философским учењима, него *утилитаризму* шта више он далеко надмашује све прве предствнике *утилитаризма*.

Дон-Стуарт-Мил при одређењу цијељи човјечијег рада и

вишег критеријума за оцјену моралног достојанства радова и појма среће — примиче се *Хелвецију* и *Беншаму*, па их и надмашује у томе, што узимље задовољство не само као највећу суму пријатних осјећаја за највећи број људи, већ му се обраћа и с квалификативне стране, т. ј. са стране надмашаја једних задовољства с другима. Са знање тог надмашаја једних задовољства над другима, које лежи у самој природи човјечијој, — осјећај је човјечијег сопственог достојанства, што га и гони, да више цијени намирну потребу своје природе, него намирну мањих, што је недовољан услов човјечије среће, један из извора човјечијег процвата и моралног напретка, а недовољан је и за стицање среће.

Уз то *Мил* наводи да се јавља опором тежње к општој срећи. На тој основи *Д. С. Мил* уступа добродјетели прво мјесто у броју оних предмета, који састављају благо, јер воде к правој цијељи, к срећи; али уз то он говори, да добродјетел може бити за човјека благом сама по себи, независно од сваке друге цијељи: може се жељети и љубити не само као средство за достигнуће среће, јер из средства к достижењу среће може се сама преокренути у цијељ. Чиста љубав к добродјетели чини човјека најкориснијим чланом друштва. На питање: каквим начином признање неопходности своје личне среће наводи човјека к признању неопходности заједничке среће других људи? — *Мил* одго-

вара овако: „сваки човјек, као члан извјесног друштва, не може да не призна у себи необходност сопствене безопасности, бар да се уздржава од грубљих нарушења интереса ближњег, а одовуда излази заједничка радња, која мало по мало води к уважењу интереса другог, к признању праве његове среће у толико, у колико и своје сопствене.“

Узвишенији идеал среће представљају оне системе моралног дуга, које признају добродјетел за задаћу и принцип човјечијег рада у смислу моралног напретка. Из таквих учења прво мјесто по времену и узвишености заузима *Сократова* етика. Она нам даје идеал сретног живота, који је виша срећа и циљ свачијег живота закључује се у остварењу моралних закона — у добродјетелном животу. Морално достојанство, добродјетел, а с њом и срећа, зависи од знања. Знање је, по *Сократу*, добродјетел, а добродјетел је знање. Ко зна, што је то добродјетел по својој суштини, тај не може да не види, да је она највише благо, па јамачно за то и не може, да јој не тежи, а не може да не избјегава зло, као противника правога блага. Сазнање моралног дуга (које човјек црпи помоћу самосазнања), као основни принцип моралног рада и блага, или срећа, као предмет наше жеље — састаљају једну цјелину; а да човјек достигне благо или срећу, потребно му је знање. Оно се састоји упуној хармонији прак-

тичког рада с вјерним теоретичним правилима, која се дају извести само путем самосазнања, исљећења наших моралних закона. Такво знање и јест добродјетел. „Праведно поступати — каже *Сократ* — значи испуњавати, њеко дјело, пошто се добро оно познаде и стече вјештина за испуњење.“ Испуњавати разумним и нужним средствима са свим није једно исто, што успјех или талих без икаквог разумног плана и подготвке, а одовуда сљедује да: гордост и кичељивост, нарочито *самоувијерена* гордост и кичељивост у знању, а без позитивног знања, по *Сократу* су највеће пороке. Онај, који зна, што је праведно и добро, а ради пролазног, далеко је ближи, да поступи праведно, него онај, који не зна што су праведни поступци и не може да их одликује од справедљивих, јер овај последњи не може постати справедљив, па да би то највише пожеліо. Сазнавање справедљивости чини човјека способним, да постане справедљив, добродјетелан. Сазнавање и испуњавање моралног дуга и осјећање унутрашњег напредовања дају човјеку највише насладе, највеће благо. У сили тих виших наслада човјек треба да буде газда природе, не мора се потчињавати њеном упливу, нити бити робом својих страсти и тежња за насладу живота. Ропски одношај к њима потамњује ум, заноси душу к ниским радњама, које не доликују човјеку и таквим начином лиша-

вају нас најбољих и најчистијих наслада.

К моралном учењу такође се односи и *аскетизам* циника и стоика, као његов израз, ма да и одвећ једнострано. *Циничка* школа развила је своју науку из оног пункта *Сократова* учења, које говори: да се не треба покоравати својим побудама и тежњама к животним насладама, већ треба разумно управљати и држати та блага земаљска за цијел живота. Учење циничко о вишој срећи овакво је: праву срећу живота саставља пуна слобода духа, која је резултат добродјетелног начина живота. Добродјетел се, по њиховом учењу, састоји у потпуном одрицању од свију задовољстава, и презрењу свију блага, равнодушности к условима и формама човјечијег живота, к браку, фамилији, друштву и т. д. Дух не бива слободан онда, када ужива у чулним осјећајима: његова се слобода састоји у напрегнутом труду и једино потпуна слобода од свију тежња к уживањима може дати човјеку умјереност, која незна за нужде, а неопходна је за оног, који у свима земним околностима жели да сачува мирноћу духа, која је од пријеке потребе за моралан живот. Чисто се сретним, по погледу циничком, може назвати, само онај, који је довео простоту својег живота до крајности, задовољавајући се само најнеобходнијим потребама, гушећи у себи све страсти и тежње к задовољствима. Такав идеал срећњег човјека остварио се у

лицу *Диогена* синопског, ученика *Антисфенова*.

Аскетизам циника, само у некој другој, узвишеној форми, јавља се иза — аристотелева времена под именом *Стиоцизм*. Онда, кад су циници налазили праву добродјетел само у сили, или енергији воље: стоици су заједно са *Сократом* држали за такву добродјетел, а с тим и више благо човјечије на земљи, — знање, увјерени будући, да је неопходно хармонисати свој живот с природом, т. ј. поступати не по својим жудњама и осјећајима задовољства, већ под водством разума, који у свему доминира. Све, што смета разумном опстанку, треба избацивати, као зло и непотребно. **ДРУГО** једно, кад би се мударство бирања између земних задовољстава и патња, само без уштрба за добродјетел у оба случаја — он би се прије морао склонити к задовољствима, јер боље секундирају човјечијој природи, него патњама, које су јој одвратне. Но ако такав избор буде производио непријатан утисак на добродјетел, у таквом случају прави мудрац, по учењу Стоика, вазда треба да преубјегава земне насладе, макар смрћу жртвовао. — Ето ово су они идеали срећњег живота, које нам представљају философске науке. О свима философским идеалима срећног живота треба рећи, да се они тек дјеломице с њеким странама нагињу к хришћанском идеалу среће, а срећан

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

DURĐE
CRNOJEVIĆ

идеал, како га излаже хришћанска наука, овакав је:

Сва је васељења с хришћанског гледишта створена „зъло добро“, т. ј. њено реално стање сасвим је одговарало мисли и вољи Највишег Бића — Творца Бога. Сваки поједини предмет свијета, као члан читавог организма, при створењу свијета саодговарао је својој индивидуалној природи и назначењу, и у исто вријеме, налазећи се у непрекидној тијесној вези са својом цјелином, свијетом — није нарушавао његов хармонички развитак и усавршавање, већ му је, на против, помагао. Таквим начином све је добро, што је сагласно не само са својим оним назначењем, већ и са својим цијељу свега, што постиже у свом смислу Бог је највеће безусловно добро, јер Он потпуно сагласан са самим Собом, а у исто вријеме не само што чува поред створених створења дароване силе и средства к цјелисходном животу, већ и помаже, да се достигну цијељи, што их је Он предпоставио. Предмети достижу своје цијељи различним путевима с обзиром на њихову природу: предмети физични достижу подвргнућем закона природе, који се никада не мијењају; а створења разумна — са знањем, слободно. Живот таквих створења бива добар у колико се он склапа с њиховом личном саморадњом — са знањем. А сагласност живота разумно слободних створења с њиховом природом и свијетом, који их окружује — то је

морално добро, а то је и плод моралног човјечијег рада, које постаје за наш дух стална својина, а у том смислу она (сагласност) већ склапа благо човјечије, не престајући заједно с тим бити и цијељу моралних тежња и радова. Сва су друга блага и радости земаљске дјелови тог блага; јер их оно условљава, па ма како разнолики били, пошто не сачињавају сами собом благо за човјека и не могу послужити као цијељ његовог рада и живота. Као што је човјечија природа рефлекс Божанства, те чисте истине, свестране слободе, неограничене љубави и највеће правде, тако је исто и највеће благо за човјека, да буде: истинит, слободан, предан љубави к Богу и праведан. У каквом јеку у срцима његова ошарује се свјетлошћу знања, а срце његово привлачи к љубави Богу и свему, на чем почива љубав Божија, гдје воља његова долази до степена потпуне моралне слободе, а правда прониче у разнолике одношаје човјечије — у таквом степену човјек задобива највеће благо.

Љубав к Богу јавља се као најузвишенија основна идеја. Онај, који љуби Бога, не може да не испуњава његове заповиједи; не може да не љуби ближње као самог себе; не може да не поступа праведно и вазда тежи за истину, која нас једино може учињети, да будемо слободни — чисто срећни. „Познајте истину, а истина ће вас учињети срећ-

ним“ — рече *Спасишелъ*. — Ето такав је идеал срећног живота с хришћанске тачке гледишта.

Додаћемо при закључку, да такав срећан идеал не може човек потпуно достићи на земљи, а то значи: ма на каквом ступњу развића он био, никад не може држати, да је достигао праву истину. У безграничној даљини

она блиста својим „неприступнимъ свѣтомъ“ и јавља се само дјелимице. „Докле је год дух наш — говори *Платон* — постављен зидом овог свијета, као тамницом, од божанствене свјетлости, чија сјенка тек пада на наше очи кроз ту тамну преграду“, до те је доби немогуће и свестрано познавање истине.

К И Т А Ц В Ј Е Ђ А.

НОВЕЛА

од Том. А. Братића.

Бијаше вече.

Мјесец се помолио једним крајем иза Хумца, а другим блиједом свјетлости врхове околних бреница. Не број звијезда трепте на хоризонту баш као да се надмећу која ће више свјетлости дати својој другарици „земљи“ и тако њезину пажњу привући на се, јер она се блиста међу њима, као права султанија турског цара у колу неколико стотина суложница. Она гледа на све те суложнице, као на њека са свим ниска створења и да има власти све би их уништила да се не блистају у њезиној свити и не привлаче на себе пажњу „сина сунчева и брата мјесечева“, која њој треба да припада, као правој и законитој султанији. И земља, да је биће, кога је Бог обдарио са разумом, можда би завидила звијездама а особито сунцу и мјесецу, што им се толико људи радују и њезину славу са

својом љепотом бацају у засјен. Једном прикрајку Саве под брчком повјетарац тихо лелуја један мали чамац, а у њему се виде двије особе: женско и мушко. Обојма небијаше више од, по петнаест година. Једно стојаше на крми и управља пут чамцу а друго махаше веслом по води да чамац брже иде. Пошто им сусташе мишице веслајући стадоше у осјен од једне врбе и спустише весла.

— Дакле Бранко, ово нам је посљедња вече наше најмилије забаве, возње по Сави.

— Јест Љубице! ја сјутра са парабродом у 5 сати полазим у Карловац.

А ја остајем? — одговори она жалосно и дубок уздах отој се из груди.

— Да, али ћу ти често писати.

— Знам, то говориш сад, али кад дођеш у Карловац као учитељски приправник и видиш

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ЂURĐE
CRNOJEVIĆ

оне лијепе приправнице, часом ћеш на ме заборавити.

— Немој Љубице тако; ја тебе никад не заборављам; она најтврђа веза, што веже небо са земљом, а зове се: љубав, и мене веже с тобом.

— Ја се бојим?

— Нетребаш се бојати; твој је отац овђе као учитељ има већ толико година, ја смо и ти код њега почели и учити и вазда смо се радо дружили. Кад сам ја отишао у гимназију вазда сам се тебе сјећао и волио сам те, премда нијесам знао зашто те волим, јер нијесам имао појма о љубави. Ти си била узрок те сам се ја одлучио против воље мога оца, да учим за учитеља, јер ме он хтјео да учим за трговца, али ја сам трговац.

— Хвала ти Бранко на толикој љубави, али ја сам немирна, слутим нечем; бојим се онога Светозара, сина општинског пресједника. Он ми је страшно досадан и мрзим га, а ја се њему страшно допадам.

— Ти му један пут отворено реци да га мрзиш, па ти више неће досађивати.

— Тако ћу и учинити.

У томе их мјесечина огрије.

— Возимо даље у осјен онога другог дрвета, па ћемо онђе изић на обалу и уживати дивне чари природе слушајући лаки шум воде и пјесму цврчака — говори Бранко, прихвати весло, сједе на крму и поче се чамац кретати.

Љубица не рече ништа, него сједе на једну даску од чамца и поче веслати. Чамац се полаганио љуљушка на малим таласићима, које зефир подизаше и тихо ронијаше кроз те таласе.

Мало подаље од онога мјеста бје су они били чамац уставили и разговарали се о својој љубави, иза густог цбуња указа се према мјесечини сјенка човјечија и све се више указиваше иза цбуња док на једанпут не изби и човјек.

— Морам их пратити и чути све шта говоре. Онај хуља Бранко мора ми платити што се усудује додирати љубав са оном коју волим — промрља у себи и кривећи се иза дрвећа, према њима.

Њих двоје доћераше на мјесто бје је лако изаћи на обалу, привезаше чамац за дрво, а њих обоје изиђоше на обалу па сједоше на траву. Онај човјек што их тајно праћаше дође близу њих и сакри се у цбун. Љубица чу шушањ у цбуњу па се окрену.

— Као да нешто шушка тамо у ономе цбуну.

— Може бити тица некаква, поплаши се од нас па пошета.

— Није тица, јер бих чула кад је полећела, него је нешто друго.

— Онда ја морам виђети што је — одговори Бранко узимљући камен да га баци тамо бје се чуло шушкање.

Онај што бијаше сакривен чује њихов разговор па се у часу

уклони иза оног дбуна за други. Камен који је Бранко бацио паде на оно мјесто где је он прије био и ништа се више не чу.

— То је била гуштерица, ја што друго, од чега се нетреба бојати — рече Бранко сједајући крај Љубице.

— Сигурно јест, јер ја сам некакав шушањ чула.

Обоје ушућеше.

— Па се ти бојиш Светозара? — поче он после мале почивке.

— Не да се бојим њега да ми што не учини, него се бојим његова друштва, пошто ми је оно јако досадно, а њега мрзим.

— А ти му реци, као што сам прије казао, да ти остане

— То му мовам рећи, али сам и сувише учтив, па му не могу рећи.

— Према онаким хуљама не треба бити учтив, него им треба рећи оно што заслужују.

— Ко је хуља ниткове један!? — зачу се глас са стране и изиђе онај човјек из заклона.

— Ух Светозар! — врисну Љубица и паде Бранку у наручје.

Бранко скочи.

— Ти си хуља, јер иначе не би пристајао за другим и слушао шта се говори.

— Да, дивна ми приправника; још је за ђачком клупом а већ хоће да води љубав са учитељевог кћерком. А она се нашла она мазница па пристала за једним балавцем. Али ја ћу вама показати како се води љубав — и полеће на Бранка.

Бранко се надао томе, па се окрену мало на страну док га ударац мину, а онда са стране ухвати Светозара и свали га на земљу.

— Па зар тако зликовче један? полетио си да нас бијеш, је ли?

— Не Бранко за Бога! пусти га нека иде — виче Љубица престрављено.

Светозар од љутине не зна шта ће него само стење под Бранком.

— Није заслужио да овако прође, али ја му ипак нећу ништа — одговори Бранко и узврати Љубицу за руку, уведе је у чамац и отиснуше се на путину.

Светозар устаде и окрену се у другу страну право кући, а Бранко је и Љубица збуњени изненадним нападом поћераше чамац крајем обале.

— Ја сам страдала; он ће сјутра разгласити по свему граду да нас је обоје ухватио заједно и изнијеће још нешто о чему се није ни мислило.

— Па ништа зато, наша је савјест мирна и чиста, а свијет нека говори шта хоће.

— Није тако; данашњи је дух времена тако да се кријући може чинити много нешта и опет се у очима свијета остати поштен, а може се бити најпоштенији а свијет те држи за непоштена, руга ти се и презире те.

— Неће ваљда он смјети разгласити, јер би тим понизио сам себе.

— Да бо'ме да би понизио сам себе кад би казао онако како је; али он ће то све маскирати, како ће изгледати да је он са свим чист.

— Нек проба само слагати, па ћу му ја показати како се цијени поштење.

У томе разговору дођоше до мјеста одакле су и пошли.

Бранко искочи из чамца привеза га па онда пружи руку Љубици, те и њу изведе, па онда обоје пођоше кроз једну улицу и једно сврати на једну страну, а друго на другу исте улице.

— Сјутра по сваки начин дођи да се поздравимо, јер и тати ће бити мило, а ти ми јако лијепо вријеме ја ћу те прати до парабродске станице.

— Да бо'ме да ћу доћи; нема тога што би ме смело да вас у јутру непосјетим.

— Лаку ноћ.

— Лаку ноћ.

Растадоше се.

Мјесец већ поче замицати за брдо, још мало и са свим изчезну. Звијезде канда се опростише великог терета, кад мјесец зађе, и постадоше много свјетлије и веселије, јер већ нема онога, који је са својом свјетлости заклањао њихову.

* * *

Светозар је дошао кући.

Домаћа чељад бијаху већ давно полегла и лампе погасила у свијем собама, само на прозоре његове собе виђаше се свјетлост. Он полако отвори врата

на дворишту па онда уз басамаке док дође у своју собу и одмах се спусти на кревет.

Лежао је пет шест минута, па онда устаде и поче ходати по соби. Бијаше страшно замишљен и љут, а још сувише понижен. Њега, сина општинског пресједника и првог газде у читавом граду, да свали један ђак син простог трговца, и да га презире учитељева кћер. То га је веома љутило и смишљао је начине освете.

— Морам им се осветити, јер друге није мишљаше он у себи и опет се спусти на постељу, наслони главу на јастук и мисли о свему онако несвучен.

Светозар бијаше јако раскашан и младич, без икакве образжености, а сувише размажен и уображен у своје богатство. То му се могло виђети и по намјештају собе. О зиду су висјеле слике врло пикантних призора, а на столу су била поређана неколика романа у српском преводу, као: „Нана“ од Емила Золе, „Госпођа са камелејама“ од Дима сина; „Декамерон“ од Бокачија, а није изостао ни рукопис од: „Двије ноћи у Венецији.“ То је показивало његову поквареност, како што се данас често виђа у наших младића, који су пристали за културтрегерима поквареног запада, а нијесу толико свјесни ни научни да појме пошљедице, своје покварености.

Већ по овоме кратком опису може се мислити да је Све-

тозар био какав писарчић, као што и јесте, а не трговац.

Отац га бијаше дао у Љубљану у трговачку школу у тој цијели да му син постане добар трговац.

Нада га је преварила.

Посље двије године учења у Љубљани, или боље рећи лолана, дође кући са свједоцбom да је апсолутно неспособан за трговца, а до један мјесец дана по његовом доласку стигоше му оцу и рачуни од неколике стотине форинти, које му је син начинио у Љубљани и он их мораде исплатити.

Сада му је било све јасно.

Увидио је да Светозар није низашто, али онет није могао гледати сина ње се ове посла скиће, за то га напусти сина сара код општине. То је он учинио више ради тога да му је син забављен макар каквим послом, него ради материјалне користи.

И ту није остао за дуго.

Посље неколика мјесеца изгуби и то мјесто, и сада му није остало ништа друго, него ићи од кафане до кафане и играти се на карте — радити последњи занат од свију заната, али, међу тим, моралним пропалицама и најмилији.

Но да се вратимо на причање наше приче; ја мрзим сувишно описивање и умовање пишчево, зато га и избјегавам. Од свих писаца појезије и прозе, који много умују и удаљују се од низања самог догађаја о коме пишу, ја само волим Бајро-

на, јер он је мајстор, а сви су други његови шегрти.

Светозар је устао.

Пошто се обукао и умиио, па онда помадом доћерао брке и косу у ред, оде у собу ње су спаваала друга чељад и пила каву. Отац га је дочекао као и обично са „добро јутро“ и „јеси ли добро спавао?“

Светозар му је одговорио хладно и то је значило да он није добре воље.

— Нешто си невесео Светозаре, да те што не боли? — упита га отац.

— Не ништа, потпуно сам здра.

— А да што си невесео? Светозар ушуће; мисли да ли би казао синоћни приказ, и да ли га маскирао па да он изгледа.

— Ништа, синоћ ме разновеселио један приказ, који сам видио идући кући — одговори он посље почивке.

— А шта је било? да се није ко побио па и ти учествовао у тој битци?

— Није, него сам видио шћер нашега учитеља ње се загрлила са једним на обали Саве.

— Љубицу? А с ким?

— Са Бранком Миловићем, па и то служи на част општини, да кћер њихова учитеља поноћи иде са момцима и чини јавну саблазан.

Отац ушуће, тај га пријекор немилу дирну.

— И то си ти баш видио својим очима?

— Јесам, и не треба ни сумњати. Ја кад бих имао глас у општини, предложио бих да се учитељ одпусти, јер то је велики шкандал, да му се шћер по ноћи скиће са којекаквим хуљама.

— Али сада ће убрзо почетак школске године, па је тешко наћи новог учитеља.

— Ту нема никакве тешкоће, та бар учитеља има доста.

— Ја знам да има, да је раније, али је превећ касно, па је сваки нашао себи мјесто.

— Ви се обратите телеграфично на учитељски завод у Карловац, ја Сомбор, па ћете сигурно добити новог учитеља.

— Па добро, ја ћу предложити данас у општинској сједници, да га отпустимо и он ће бити одпуштен, јер у општини нема ни једнога, који би смио против мене, пошто сви раде са мном.

Светозар се насмија.

Још данас он ће се осветити Љубици зашто га презире и своју љубав другом поклања.

Тако је и било.

Истога дана учитељ добије званично писмо из општинске сједнице са којим се одпушта из службе, због неморалног владања његове кћери.

Сиромах учитељ.

Писмо није могао све ни прочитати него му је испало из рука.

Био је поражен.

— Па моја кћер неморална и ја одпуштен из службе због њезина владања. То је страшно!

то је клевета! нечије паклене душе и то није истина. Љубица! моја добра Љубица! па она неморална — прошапта он у себи.

— Љубица!

— Шта је! — одазва се она из друге собе.

— Дођи!

Она дође.

— Ето ти писма, читај! — и даде јој писмо.

Ова га узе и поче читати.

— Тата! — врисну она и писмо јој паде из рука. — Тата! Тата! ти си пропао због мене.

— Дакле то је истина?

— Није, ово је клевета црне душе пресједникова Светозара. Он хоће да га волим, а ја га мрзим и ето га чиме ми се свети.

— Сад знам, све ми је јасно. Ти си одбила његову љубав и он нам се свети.

— Да тата! била сам синоћ у чамцу са Бранком и он је напао на нас да се бије, али га Бранко свали и удари с њиме о ледину.

— Лијено! савјест нам је чиста, криви нијесмо, него право путем закона тражити да и ове године останем овђе, јер су ме они задржали, али нећу да се намећем силом; ја ћу тражити ново мјесто.

Тако је и учинио.

Кроз два дана он нађе ново учитељско мјесто у једноме селу код Загреба, и остави Брчки за навијек.

На поласку се са сваким поздравио.

Учињено зло вратио им је са добром, као што се и пристоји човјеку, чију душу нијесу поквариле сујете злобних људи.

Така је судбина српских учитеља!..

* * *

Прошле су четири године.

Бранко је већ свршио учитељску школу и једну је годину учитељевао у Босни у своме родном мјесту Брчком. О Љубици и њезину оцу није знао ништа, само је знао толико да су они отишли у Хрватску, као жртва освете Светозареве.

То је било све.

Мислио је да се у Брчком удала већ, зато је се лично и заборавио, али је се ипак сјећао.

Светозару му се није требало ни светити, јер природа је над њим извршила освету, и сада је у Зеници у казниони.

Једне вечери играјући се на карте изгуби све новце што их је имао, па онако љут заиште да му се добивени новци натраг поврате, на што га играчи исмију. Он кине нож и рани једнога играча, који му је највише новаца добио. Због тога био је осуђен на робију.

Друге освете није требало; он је пропао и морално и материјално.

То је природна пошљедица, која чека све људе, који су као и Светозар.

Кад се свршила прва година Бранкова учитељства, са оно мало заштеђена новца, пође да проведе ферије у путовању по Хрватској и Славонији.

Прво је отишао у Загреб.

Уморан од пута сврати у хотел „Аустрија“ те се мало одмори, па онда пође да разгледа престолницу Хрватске. Прошао је неколике улице док дође пред једно лијепо здање.

Стаде.

Погледа уза зграду кад на прозорима другог спрата угледа доста женских особа.

— То мора бити некакав манастир милосрдних сестара — помисли он у себи и погледа на врата на натпис.

Натписа не бјеше никаква. Пође.

Испод прозора са друге страна врата, паде пред њега кита цвијећа. Он је подиже са земље и погледа на прозоре да види кому баца киту, је ли је бацио њему, или је случајно пала. На прозорима не бјеше никог.

— Мора да је некоме пала, али ја ћу је ипак узети, јер је врло дивно цвијеће. — прошапта он држећи киту у руци и завирујући је. — Гле! па ту има и папирић некакав, морам виђети шта је, јер је могуће да је то некаква драга намијенила своје драгом, па је случајно изгубила. Извади папир и разви га.

Мили мој!

Данас у 5 сати бићу у новом парку; дођи!

твоја
Љ.....

Прочита он на папиру.

Стаде, чудна му мисао сину у главу.

— Да то није она, Љубица? запита сам себе. —

Још једном прочита.

— Љ..... дакле излази име Љубица, али одакле она у Загребу? То је ваљда нека друга, а не она; она се већ удала и мене заборавила. Али.... шта знам, могућна ствар да је то баш она; отићи ћу и виђет.

Посље подне у 5 сати он је био у шеталишту.

Сјео је на једну клучу према једноме дивном водоскоку, који бацаше воду по алејама цвијећа около себе. С друге стране парка иза једног дрвеца реда указа се једна дама и пакљиво посматраше по шеталишту.

Бранко је спази.

— Да ли је то она што је ону киту изгубила; баш је дивна, али није Љубица толика, она је мала, а та је велика. Ја бих познао Љубицу — мишљаше он, а дама иђаше право њему, али га још небијаше спазила.

Већ је код њега.

Он је погледа.

— Она! — викну Бранко зачуђено.

Она се трже.

— Бранко! и паде му у загрљај.

То бијаше Љубица.

Диван приказ; двоје растављених злбом љуцком, опет се састају посље четири године.

Посље неколико жељних и врелих пољубаца сједоше једно поред другога.

— И ми се опет састасмо.

— Да, састасмо ево!

— Томе се нијесам надао; ја сам мислио да си се већ давно удала.

— А ја? Била сам изгубила наду да ћу те више икад виђети; али ето ваљда промисао божији тако је хтјео да се ми опет састанемо.

— Али одакле ти у Загребу? ја сам мислио да сте ви неђе на селу.

— Ја сам овђе има већ ово трећа година; учим за учитељицу, а отац ми је учитељ недалеко одавде у једноме селу; не одакле ти овђе?

— Случајно дошао, кренуо да проведем ове ферије у путовању па ми мисли бијаше виђети Загреб. Случај, али срећни случај, а када си од куће.

— Прије три, четири дана.

— Ах, да знаш како ми је било тешко када ми отац изгуби службу због мене. То ће ми, ваљда, бити најтежи тренуци у моме животу. Али хвала Богу све је добро само још да ми се осветити оној пакленој души, која је томе била крива.

— Освета је већ учињена.

Онај осветник што правду шти-ти, казнио је и Светозара.

— Шта? Он кажњен?

— Јест, већ је у Зеници.

— Да, тако је морало бити, јер то је са једне стране природна пошљедица поквареног узгоја, а са друге казна за његова хрђава дјела.

— Ја сам жудио за осветом, али сада га опет сажаљевам.

Љубица ушуће.

— Доста је разговора о томе; он, како је чинио, онако је и прошао; ја сам била жртва његове покварености, али сада пошто сам опет тебе виђела, ја му праштам.

Бранко се мало замисли и са разговора о Светозару пређе на друго.

— Ти сада ступаш у трећу годину препарандије?

— Јест и још ова година па сам и ја свршена приправница.

Бранку се указа осмјех на лицу.

— Ох! како ме веселе те твоје ријечи.

— У томе је и моја нада и са тим се тјешим, јер ми тим даћу тада весело уживање и мога рада и учења.

— Ја, ти сниваш пусте снови, као и сви други, који су твојих година, а нијесу још окусили људске свирјепости. Ти си само учила о узор карактерима у школи, али праву ћуд људи познаћеш тек онда кад станеш с њима опћити.

— Онда би ме нада преварила.

— Тако ће и бити, јер учитељи по своје друштвеном положају, врло су важан фактор и припада им прво мјесто свађе, али шта ћемо кад им људи то не признају, него се по вољи титрају с њима, као што је то било и са твојим оцем.

— Јест, баш је тако! ти

имаш право, али опет ми треба да чинимо по савјести, па ће нас Бог за то наградити.

— Бог, то је још једина утјеха онијем, који су од сваког гоњени.

У томе разговору већ стиже и мрак и Бранко се са Љубицом мора растати обећавши јој чешће писати, а сјутра дан остави Загреб.

*

Вријеме је већ да свршимо, али с чим? Са катастрофом? Не, бојим се читатељи ће се наљутити.

Са браком? То би било по вољи читалаца, али шта ће рећи критичари, који су већ сити приправника са браком завршених. Сјетим се да сам прије двије године читао у париском листу „*REVUE*“ општар чланак против њих.

У истој теми приповједалачке, али ја знам да читалачка публика неће ни да окрене главе на оне приповјетке у којима нема љубавних призора.

Али ја нећу да чиним на вољу ни критичарима ни читаоцима, него ћу завршити онако како је било. Преда мном су „Народне Новине“ орган загребачке владе и у њима ова билешка: „На 28 септембра о. г. вјенчао се овђе вриједни учитељ Бранко Миловић са учитељском приправницом Љубицом Станића, кћери нашега вриједног учитеља Милоша Станића. Младенцима честитамо брачни живот и желимо да им буде сретно и дуговјечно!“

III. Д И О.

ЗА ПОВЈЕСТ, ОПИСЕ И СТАРИНЕ.

ЦАР ДУКЛАН.¹⁾

Мисли народне о њему.

Не може се то замислити како наш народ рђаво мисли о **Дуклану** (Диоклитијану) негдашњем Римском Цесару и вселенском Императору.

Код нас се и данас мисли да је цар **Дуклан** жив; наш народ и данас од њега страхује. Упитате ли једног простака о цару **Дуклану**, ево што ће вам одговорити: Цар **Дуклан** је чинио свака зла, све догле док му једном Бог пошље анђела, који га пријеваром окује у гвозђе и привеза га за ногу од моста. (Мост, **Ћуприја**, која носи име „**Везиров мост**.“ Овоме мосту има нешто близу 200 година, па зато се чудим: одкуд овако мисли о њему? Ко зна?... могуће „да је то на истом мјесту морао мост постојати, до што је ту најзгодније мјесто за мост. За вријеме града **Дукле**, под самом вароши на исту ријеку **Морачу**, виде се трагови од старог моста и он се зове: „**Златички мост**.“ Али водовод, који је поведен управ од ријеке **Цијевне**, он се спаја са **Златичким мостом**, и прилика да ће бит тај мост служио и као мост и за водовод.) Ту је цар **Дуклан** и данас жив и непрестано гризе **зенџир**²⁾ гвоздени за читаву годину; и тако га, кад дође **Ђурђев-дан**, готово прегризе. Али наши **цигани**, који на то добро пазе, они свакојег **Ђурђевдане уране**, и то прије сунца, **куцну чекићем по наковању**, те тако цару **Дуклану** опет његов гвозден **зенџир одебља**, те дође на првобитну **дебљину**.

Код нас се чак и то мисли, да је цар **Дуклан** имао **рогове на главу**, да је **наличио на ђавола**, да је био **безбожан** и т. д.

1890, кад сам био у **Цавтат** (стари **Дубровник** **Епидауро**), исте сам мисли, не само у **варош**, но и по селима нашао. Проз **Конавле** виђећете на чешће мјеста велике **гомиле камења**, о којијема **сељани** мисле да је под њима **Дуклан** затрпао оне људе који га нијесу слушали. (Оваквих **гомил** видео сам у **Грбаљ** у **Боку** которску, близу села **Загорја**, али **Грбљани** са свим **друкче** о њима **причају**; бива, да су то биле **чифуцке куће**.) Оваквих мисли и читавих **прича** нађићете и у **Сплету**³⁾ и његовој **околности**. У **Сплету** има **прича** о **Дуклану** „**Дуклану доводу**“⁴⁾ која доста **наличи** **прича** нашим и **Конаваљским**. Ја ћу све три, у кратко, **навест**. **Прича** **Дуклана** **дoвoдa** **тo**: како се **Дуклан** **закључио** **за** **јану** **ђевојку**, и како га није **шкела** **узет**, док **јој** **није** **дoвeо** **вoдy** — **читаве** **двa** **сaтa** **дaлeкo** **oд** **Сплетa** — у **гpaд**. И **Кoнaвљaни** **нa** **иcт**и **нaч**и**н** **п**р<б>ип<б>oв<б>јeдaјy, **сaмo** **штo** **јe** **у** **тoмe** **рaз**л<б>икa: **Кaд** **јe** **Дyклaн** **oд**н<б>иo **oд** **иcтe** **вoдe** **ђевoјц**и **кaкo** **б**и **сe** **ув**јe-**р**и**лa**, у **oнoмe** **сyдy** **јe** **б**и**лa** **з**м**и**јa, **тe** **јe** **у**јeлa **ђевoјкy**. **Али** **Дyклaн**, **кao** **бeзбoж**н**и**к, **иcтo** **у**ч**и**н**и** **сa** **м**рт**вoм** **ђевoјкoм** **г**нyс**нo** **д**јeлo.

Наша пак **прича** има **мaлo** **вишy** **рaз**л<б>икy **али** **иcтo** **o** **ђевoјц**и. **Б**и**вa** **Дyклaн** **и** **њeгoв** **б**рaт **имaли** **сy** **јeднy** **cecт**рy, **кoјy** **Дyклaн** **нaм**и**с**л**и**, **дa** **јe** **уз**мe **зa** **жeнy**; **али** **и** **њeгoв** **б**рaт **иcтe** **јe** **м**и**с**л**и** **нoс**иo. **Јeднoгa** **дaнa** **oтк**р**и**јy **oни** **јeдaн**-**д**рyгoм **свoјe** **нaм**јeрe **и** **нaј**-**пoс**л**ьe** **дођу** **дo** **тoгa** **тe** **у**ч**и**нe **пoгoдбy** **и**з**мe**ђy **сeбe**: **Дyклaн** **дa** **дoвeдe** **р**ије-

3) И овде „Силет“ мјесто „Сплет“ по извору подгоричком.

4) О силетскоме водоводу не знам рећи ништа, јер га нијесам видео; а о цавтатском, који је доведен с краја села Водоваће, и о водоводу вароши Дукле, могу вас увјерити да и данас постоје трагови.

1) „Дуклан“ мјесто „Дукљан“ говори се у Подгорици. Уред.

2) „Синџир.“ Уред.

ку Цијевну у ријеку Морачу, а његов брат да сазида варош „Дуклу.“ Тако су и учињели, али Дуклан је сретнији био у своје послуге, и пошто доврши, он узме сестру и утече пут „Хума“, (Хум је на југоисточној страни на три сата далеко од Подгорице; туда је главни пут био који је водио од Цариграда па овамо,) а његов брат онако разјарен, гађао га је су два камена, једном на Загорич (на сјеверној страни Подгорице један четврт сата далеко), а другом под Хум. (И данас стоји један велик камен на Загорич, — ал у њему има неколико стотина кила.)

Да је пак истина, е је цар Дуклан био опасан за наш народ, то и историја тврди; зато ја ћу изнијет читавим нашим дивним „Просвјетом“ и једно писмо, које сам нашао у Српско-далматинском Магазину од 1868 год., које пише цар Дуклан на Далматински и Арбанашки народ. Истина има доста људи који су читали ово писмо, али има и виша половина која то све му незнаду, те зато мислим да ће и рега бит, што ћу га и овђе и по други пут објелоданит, те ћемо се заиста увјерит, да што народ прича, није то излишно. Ево писма:

„П И С М О

КЕСАРЯ ДИОКЛИТИАНА

къ далматійскому народу.

Мы Валеріи Цесарь Римскій и вселенски Императорь.“

„Благородному Народу Далматійскому и Арбанашкому Милость и здравіе, понеже намъ есть ваша храбрость и постоянная вѣрность извѣсна, въ о-

„Подгорица, 31/7 1893.

„ружји на брани хитрость ваша славна, всяки народъ превосходящи, еже очима сами видѣхомъ и отъ соцарствующихъ съ нами свидѣтельствомъ паки увѣрихомся, и не толико ради отечества нашего колико за храбрость и вѣрность вашу даем на вѣки свободу народу нашему небыти никимъ порабощену; и отъ свякаго наслѣдника царства нашего въ милости и свободѣ жити будете; аще би кои вѣру Иисуса Назореина пріялъ, то би нашей милости лишентъ билъ, а муками животь погубиль: дато въ великомъ Градѣ Римъ въ 10 елето непобѣдимага царства нашего, со Свидѣтельствомъ вселюбезнѣйшихъ друговъ моихъ Максиміана Гергулеа, и Максиміана Галеріа, и Константина Хлорисъ, въ лето отъ созданія Рима 1050, поспѣшеніемъ великихъ Боговъ нашихъ. Дія Иракліи Цесарша и великіи богини Артемиды, иже волею Римское царство надъ вселенною содержимъ, и съ нами бездѣлїи наследити имѣемъ.

(М. П.) Валеріи.“

Дакле и по историји, и по преданију, и свему, види се што је Диоклитијан био код нашега народа, те и ја тврдим, да народ има право, што мисли да је он имао рогове. Зар нијесу то људи с роговима, који бране да се шири и прихвати Христова вјера? Зар нијесу то људи с роговима, који даве онако, за саму једну ћеф своју, свој народ, да ради годинама правећи му „водоводе?“ Зар нијесу то људи с роговима, који чине онаква насиља и тиранисање?...

Ето што народ мисли о цару Дуклану, негдашњему римскоме Цесару и вселенском Императору.

Илија Н. Златичанин.

I. ЗБОРНИК ЈАКОВА МАКЕДОНЦА.

Књигу ову добио сам добротом *Крста Ламовића* капетана подгоричког, који није поштедио труда, да ми многе старине у Подгорици налазеће

се повјери, ради проучавања истијех, те, да би се из истијех што важно јавности предало. Међу њима показао ми је овај зборник *Јакова Македонца*

Србина, који је по овоме поговору наставио печатање црквених књига кад се *Викентије Вуковић* у Венецији преставио.*)

На једноме листу од овога зборника налази се сљедеће: рука која показује ријечи печатане са црвеном бојом *Повелѣніемъ, и про...* На даље са црном бојом и ситним словима: Мисломъ¹⁾ великаго б'а г'а нашего ісу' х'а трудих се осемъ писани недостни и мнши въ члвцехъ наречени іаковъ иже троуждахъ отъ многими врѣмени илети заседание. къ стимъ кнѣгамъ изидохъ отъ македоніе отч'тва моего и внидохъ во западнихъ странахъ близъ стараторима въ градь венетіа и тамо обретохъ. старыкалапи Божидаравоевода оуегова снавиценца. Отъ многими врѣмени исписали. ипочехъ писати сиемалекниге, часословци все годатищное събрание отъ мца сек. до мца

августа, тропари, икондаци. катадневни. и псалми вечерни. утрѣни часове вьси поредусъ истину брусѣ пасхална кирилова.²⁾ ипаракли бце икатавасиа вьса. и слави вь сего лета и припела. и пѣни мотсеови все сіа съставихъ навьсаку потрѣбу. того ради молю г'а б'а дами поспешитъ насіе дело иже начехъ писати. мислимъ сътворити нови кипари вьежекъ бжтвенимъ кнѣгамъ на славо словіе трьселичнаго б'а пяти непрѣстаними пѣньми вьстихъ црквахъ непрѣмено. И азъ оубо іаковъ родомъ иотч'твомъ бехъ ижевъ подъ крили великіегори осоговци близъ коласискаго града отъ места нарицаема камена река отъ плена священничъ скаго нарочитаго странытоѣ отъ дрѣвнихъ врѣменъ и ащещо согрешихъ рукою илизикокомъ грубо или несправно тогорадимолу вьсеухъ иколеникасаюсе и д'шею мыль сердця прости те якодавъ сехъ васъ г'а б'а г'а гр'и приметь инеишишь цр'тва бл'агаго безконьчнїе веки аминь. поченіи писатисіа кнѣги сты вьлето. седмо тисоучно и о (70) д (4) 7094 3074 3074 тисе г'ази од рођ. Христова 1566г.) **СРНОЈЕ ВИЋ** (15) аввршише мц'а августа л (30) днѣ. вьнальчроча гомьграде. венетіа. ::

*) Откриће Божидарова гроба, оца Викентијева, спада у заслугу **ВАНДАНА ЛАИ НОВИЋА**, који је извјестио нашег омиљеног књижевника **Г-на РОБИЋА** да се гроб Вуковића налази у Скадарском благу, на острво Старчево, те је г. Ровићки и предузео одкопавање и откриће истога гроба, коме се свечани парастос 17. Јула т. год. у присуству гостију Ободске прославе, Митрополитом Митрофаном и нас цетинских свештеника на Старчево држао. **Ф. Радичевић.**

1) Ваљда „происломъ? —“ (Уред.)

2) Јамачно „христова“ — (Уред.)

II. НАДПИС ЈЕВАНЂЕЉА ПЛАВНИЧКОГ.

На првој страни једног јеванђеља, које се храни у породици *Лаиновича* у Подгорици, стоји рукописно забиљежено:

„Сіа книга глаголемаја ст'оѣ евг'лие храма ст'аго первом'чника и архидіакона Стефана оуселу плавници обнови се ст'оѣ евг'лие оуподгорици и одкупи рабъ бжїи Нешо Томов Моканић при Ереку Іосифу Вуличковићу за свое здрављь, а за спомень матери Стаки в'чна имъ памяте, и бг'ъ душу да прими въ цртво небесное аминь.“

Другом рукоу грађанским рукописом стоји забиљежено:

„Стефанъ Марковичъ Даскалъ“, опет рукописно као штампа: „лѣто го-

споднѣ „лѣпи — 1788 мц'а октомвриа дань ѿ (15).“

Према овоме надпису види се да је парохіјална црква на Плавници била храм свети *Архиђакон Стефан*, од које се данас никакви зидови виђети не могу, већ је иновјерном навалом и посљедњи камен у темељу раскопан, само се данас виђети може ступац каменити од оне свете трпезе који је у истој цркви посље опустошења остао.

Посље ослобођења паџеничке Зете витешкијем Господаром Къязом **Николом**, одма је наређено из ове Митрополије, те се овај ступац високим зидом заградио, на према кога се

пролазећи народ више пута и прекрсти, сјећајући се да је овдје православна црква била. Около ове светиње налази се прилична равница застрта зеленом травом, поред које тече ријека Плавница, и гдје се налази велико парохисјално гробље од 120 кућа исте цркве, које је тако обрасло

са травом, да се на тој равници гробље неопажка. Ваљда ће се сјетити који побожни душељубац, да се са неким средствима, једна мала капелица у гробљу подигне, над костима хришћанскијех мученика у Зети, кад их је већ сунце слободе огријало.

Филип Радичевић.

IV. Д И О.

ЗА НАРОДНО БЛАГО.

ПРИПОВИЈЕТКЕ.

Ловар.

Једном ловару дошло у сну: „поћи у планину, уберити три јаблана и пресади у свој врт. ^{Три јаблана да} путују по свијету; па ако би којему што било познаеш на јаблан“.

Сјутри дан ловар ^{и његови синови} нио, а преко сутра његови синови пођу у свијет. Сваки је поша својим путем. Најстаријега нанесе случај на једну лијепу кућу у планину. „Ах лијепа ли је ова кућа!“ изустити ловарев син, и тек што је он то изговорио, ал' врата се од куће отворе и изађе ђевојка као вила. — „Оћеш да се обалимо, рече му ђевојка, ако ти мене обалиш, моја ти кућа цаба; обалим ли ја тебе, ставићу те у тавницу“. Он обали ђевојку и нешћене јој кућу, већ јој узме њено пашче и настави свој пут.

Путујући тако дође у један град, ће су се сви људи и жене скаменили. Он уљеже у град и почине у једну башту. Био је жедан те и неотице викне: „Ах да ми је мало воде!“ У томе изађе једна женска и донесе му пун кондир воде. У колико се ловарев син разговарао са овом женом, у толико пашче скочи на стб на којему је вода била, проспе воду и полоче је. У исти час пашче се скаменило. Ловарев син увиди како је цио народ пострада од те жене, те узме добар

штап и стане је тућ. Тукао је све догле, док је пристала да цио народ оживи. Пошто народ оживи, ту ловарев син нађе своја два брата, ће сједе у цркви башту су три цареве кћери. Цар дознаде ко је спасао његов народ, дозове ловарева сина, дадне му своју кћер и постави га на своје мјесто за цара.

Стари ловар, отац ове ђеце, он је дође пасио на посађена три јаблана. Једнога дана два су се јаблана осушила и отац је оплака своја два сина; последије неколико опет пролистају јаблани; отац се обрадује, јер је тврдо вјеровао у свој сан. Не прође опет дуго а њему дођу у кућу два чојека у богато рухо. То су били његови синови; дошли су по њега да га воде у они град ће је њиов брат постануо за цара. Дошли су и одведу га, ће је живио мирно и спокојно — кајно ти царев отац.

Црногорац у Приморје.

Неки Црногорац поша у Приморје својим послом. Пошто сврши свој поса, сврати се код свог пријатеља да преноћи. Случајно његов пријатељ није био дома, но свакојако по могућности његова га је жена лијепо дочекала.

Дошло вријеме од спавања. Жена — домаћица — била је на муку што да стави, у име јастука, свом прија-

тељу под главом. Најпосље домисли се, те му стави чапру, која је била пуна суих смокава.

Црногорцу је ово нешто чудновато било, па стане пипати свој подглавач. Кад види да су смокве, одријеши мијех и настави јест — мезетио се.

Сјутри дан уранио Црногорац и поша. Тада ће кћер мајци: „Забога мати, зар сви Црногорци имају обичај те преживају по ноћи?“

„Дабогме кћерцо, одговори јој мати, особито кад имају смокава под главу, ка наш пријатељ што је имао“.

Дође брајо и доведе.

У једном селу живјели су два брата. Били су одијељени и ожењени. Старији је био сиромашан, ал праведан; док млађи имућнији, ал лупеж. Често га је стари брат одвраћао од тога посла, но ови није за то мислио.

Једнога јутра ево дође старији брата, сва задубављајући га па ће домаћину: „Дик се угасо и неваљалче, виђи брајо дође и доведе два волца што је укра!“

„О, јадна жено! ја туђе не тражим; а вјеруј да ће доћ вријеме кад ће се брајо кајати.““

И опет дође брајо и доведе, и опет прекори жена домаћина. Не прође неколико јутара, ал жена му закука не свега гласа: „Куку брајо!“

„Што би?““ упитаће је домаћин.

„Погибе брајо!“

„Еј, знао сам ја, рече јој домаћин, јер нема вечере ка *правдом штечение*.“

ОБОДСКА ПРОСЛАВА¹⁾

Од Радоја Црногорца.

Бијела је кликовала вила
Са Ловћена високе планине,

1) Премда у начелу не примамо дугачкијех пјесама; али овој пјесми нашега Радоја, која је више налик на народне пјесме него ли на умјетне, дајемо овдје мјеста, особито зато, што се односи, на ону прославу, која је толико освјетлила Црној Гори лице

Па дозивље вила на Цетиње:
Петровића Књаза и пјесника
И Вучјега дола побједника,
Па овако њему проговара
Та његова другарица стара:

„Ти си, Књаже, ситан славе бојне,
Јер побједу доби многобројне,
Па сад ево наступају часи,
Да те и мегдан просвјетни украси;
Јер дођоше четир' стотин' љета,
Од како је штампарија света
Настанула прва међ' Словене
У витешко твоје мило стјење,
Па те молим славни Господаре,
И чувару српске славе старе,
Да ти у част тог просвјетног зрака,
Што војева против клетог мрака,
Сад позовеш од просвјете људе,
Који пером земљу, народ буде,
Да уз тебе, мили Књаже, стану
На просвјетном пољу и мегдану;
И ка' бојне што предводи чете
Своје крста и слободе свете:

„И поводи и оне јунаке,
Буду пером стварају нам зраке;
И ка' што си на Вучјему долу
Крстају до Богу на пр'јестолу:
Там Књаже и на Обод мали
Вишњем Богу милومه захвали,
Уз тебе ће соколови стати,
Те ћеш вјенац и туна убрати,
И прославит твоје кршно стјење,
Што се к' небу под облаке пење.“

„Ту ће доћи људи са свих страна
Од братскијех словенскијех грана,
Те да виде мјесто оно свето,
Гдје је прво мјесто започето
Од просвјете у Словенству цјелом“.

Кад је Књаже разумио вилу
Ову своју другарицу милу,
Овако јој тада одговара,
Пун милине, заноса и чара:
„Здраво, вило, посестримо моја,
Жеља ће се испунити твоја!“
Па сад ево у овоме данку
Црногорце зове на састанку.
Све им каза што му рече вила:
„Сад на ноге моја браћо мила

пред цијелијем културнијем свијетом, и коју је посебно праметно да наши гуслари усвоје, и уз гусле међу народом пјевају, како би се успомена ободске прославе што дуготрајније у народу сачувала.

Прославимо српску штампарију,
У ријечку те ниче нахију,
Још у доба Црнојевић Ива,
Што свијету цијелом казива,
Да уз пушке и пушчана зрна
И просвјету има Гора Црна.
Јавимо се браћи на све стране
Када славље србинско настане“.
— Још их Књаже у ријеч поздравља —
„Данило ће бит' предсједник славља,
Сад нек' лети на рад Србадија
Од свакојег огња ватренија“.

Ка' у колу кад потугње момци
Тако на рад лете Црногорци.

Полећела Србадија млада,
Те се сваки лаћа свога рада,
Књиге лете на четири стране
Кроз словенске поносите гране.
Од Ловћена до преко Урала
Браћа су се словенска позвала,
Да у овој учествују слави,
Што се спрема у српској држави.
Од врх Крсаца до хладне Цијевне
На свакоме крају свад се брине
Око ове српске светковине.

Боже мили, на свему ти хвала,
Светковина када је настаде,
Окити се Цетиње гостима,
Као небо са сјајним зрацима.
Са четири од свијета стране,
Дочекују госте одабране;
Грми, тутњи, земља се пролама
Од дивнијех српскијех пјесама;
Лече брда около Цетиња,
Као вали тога мора сиња.

Боже мили на свему ти хвала,
Сва се ори у радост држава.

Пошто су се гости сакупили
И браћа се с браћом изгрлили,
У то доба и нојца настаде,
Ал' да видиш што се збива саде
Цетињска се брда у том трену
Показаше у живом пламену.
Кад се ово јави освјетљење,
Би рекао изгоре камење;
Цетиње је засијало саде
Канда јарко сунце на њем стаде,
На њем пјева и двадесет кола,
Пред дворове Књаза и сокола,
У колу су Срби и Српкиње,
А ори се Ловћен и Цетиње.
Пред дворове Књаза и јунака
Ту пјевају и двјеста Турака,

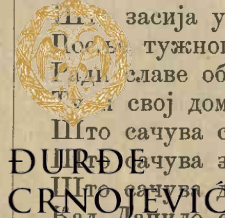
Обучен је сваки у фистане,
А пјесме им јече на све стране.
Кад се ово свршило весеље,
Тада пође сваки своме стану.
Кад у јутро јутро освануло,
Освануло и сунце грануло,
Гости су се сакупили листом
Па их ето пут Зетскога дома,
Да у томе просвјетноме храму
Чују сада узданицу младу,
Књаз Данила пресједника славља,
Како ће их сада да поздравља.

Кад Данило поче да говори,
Зетски дом се милином заори,
Те уз дивно Данилово слово
Сад наступи и весеље ново.
Ту спомиње Црнојевић Ива,
И о борби његовој казива,
Ту спомиње копља и анчаре
И јунаке српске наше старе
Ту спомиње и онај зрак свети,

Што засија у српске врлети,
Посебно тужног поља косовскога,
Гди славе образа српскога;
Ту свој дом витешки спомиње,
Што сачува славу и светиње,
Што сачува зрак слободе свете,
Што сачува даје аманете.

Кад Данило слово изговори,
Од свуда се глас тада заори:
„Здраво да си соколићу сиви,
Бог нека те за дуго поживи!“
У то доба зазвонише звона
На новојзи цркви на Цетињу,
Те у овом свечаноме дану,
Огласују помен Бег Ивану;
Звона звоне брда одјекују
А гости се к цркви упућују,
А пред њима Књаз Насљедник мили;
У то доба и Књаз се појави
Из свог двора у дивотној слави,
Са њиме је Књагиња Милена,
Мила мајка српске Горе Црне;
Уз њих иде и Мирко Војвода,
Сјајна звјезда српскога народа.

А Насљедник иде са гостима,
Ка' звјезда са својим зрацима.
На развале старог манастира,
Кад у свету уљегоше цркву,
Ту свештенство помен оглашави
На гроб славни Црнојевић Ива.
Три владике са двадест попова
Божја света сад читају слова:

Помен чине Црнојевић Иву
 Том јунаку и соколу сиву.
 Кад се ови свети помен сврши,
 Опет друга звона зазвонила,
 На цетињском светом манастиру,
 Да се чини и благодарење
 За Књажево здравље и спасење.
 Кад се света служба савршила,
 Настадоше јеке од топова,
 А војници сташе у параду,
 Књаз Николи почаст да одаду
 И његовој свој господи славној.
 Тад засвира и музика војна
 Те настаде јека многобројна
 Уз ту јеку што брда пролама
 У двору се свијетломе хита,
 Да се Књазу витешком честита
 Славно, срећно владање његово
 У стијење српско соколово.

Приступају Руси и Французи,
 Приступају Чеси и Инглези,
 Приступају и други народи,
 Јер их љубав к славном Књазу води.

А кад су се гости изрђали
 Тад су Срби приступати стали
 Приступају прво Шумадинци
 Са Дунава поносити синци,
 А за њима сад су приступили
 Војвођани соколони мили,
 А за њима храбри Далматинци
 И Бокези витешки јунаци,
 А за њима Херцеговци љути
 Што су бојном славом обасути,
 А за њима иду Дубровчани
 Соколони и јунаци славни,
 А за њима премили Бошњаци
 И са њима Старосрбијанци,
 А за њима иду Црногорци
 Ти орлови и витешки борци.

Боже мили, на свему ти хвала,
 Дивна ли је слава засијала
 На Цетињу овог бјелог данка;
 А уз Књаза и пјесника славног.

Пошто се је изишло из двора,
 Настало је и вр'еме одмора;
 А кад дође од обједа доба
 Засјело је хиљада особа
 За софрама на вељу ливаду
 Под дебелим буковијем хладом,
 На челу су два Књажева сина,
 Ка' дв'је звезде с Божијех висина:
 А уз њих је унук Карађорђа,
 И до њих су двије војеведе

Од витешке куће Петровића
 Једно Божо, а друго је Шако. —
 А до њих су четири владике
 И шездесет и девет попова
 И двадесет с њима калуђера,
 А до њих су из свијета гости,
 Што дођоше у српској радости,
 А до ових Срби и Српкиње,
 Који ките Ловћен и Цетиње.
 Сад Митрофан владика устаје,
 Те благослов трпезама даје;
 Прекрети их руком у три пута.
 Све устаде Богу се помоли
 Поврх српског тог хљеба и соли.
 У то стиже разна ђаконија:
 Тада свако на свом мјесту сједе,
 С благословом Божијем да једе
 Сад здравице лећети почињу:
 Прву наши Нашљедник Данило,
 Па се од свуд тада заорило;
 Наздрављају Руси и Инглези
 Турци и хабри витези,
 Французи и силни Французи
 Наздравље дјжу к Божјем своду
 Српском Књазу и српском народу.
 Наздрављују и Срби гостима
 А четири владике међ' њима.

Здрављују сви свих страна дјжу,
 Те прјестолу свевишњег стижу.
 У то доба и Књаз се појави
 Па са чашом од злата наздрави:
 „Здраво да си чело и зачеље!
 Здраво да си славо и весеље!
 Здраво да сте и ви мили гости,
 Што дођосте' у српској радости!
 Здраво и ви Срби и Српкиње,
 Нек' вас Господ штити са висине!
 Здраво да сте и ви ратни дани;
 Здраво и ви просвјетни меглани!...
 Тад хиљада заори гласова:

„Бог живио вођу соколова!“

У то доба и музика војна
 Просипаше умиљате гласе.
 Овог часа и овога дана,
 Небо се је три пут мијењало:
 Прво бјеше ведро и весело;
 А по томе мутно и облачно:
 Само бјеше ведро над Ловћеном;
 А послјије небо свеколико
 Обуче се у дивној свјетлости.

Ту промјену свода небескога,
 Поврх славе народа српскога,
 Толковаху Срби мученици:

Што је небо најпре сјајно било,
 То је сада у 'ви час значило,
 Да је негда Срб слободан био,
 Кад је Душан Цар славни живио.
 А што поста мутно и облачно:
 То је брате, мој мили, значило
 Да је Српство у ропство подпало
 Пошље тужног боја косовскога.
 А што небо над Ловћен' сијаше:
 То је овог пута пресказало
 Црне Горе витешку слободу,
 Која сија од петстотин' љета.
 А што се је пошље изведрило,
 По цијелом своду небескоме.
 То је брате ови пут значило:
 Да ће Српство опет свеколико,
 Туђега се избавити ланца,
 Са помоћу миле српске слоге,
 Као што је и Србија мила.

Пошто ово јави се знамење,
 Што поздрави црногорско стјење.
 Тада Књаже ка Заграбљу крену,
 За њим гости у истојме трену
 И два орла, два Књажева сина:
 Књаз Данило и Мирко Обода
 С дивном китом српскога народа.
 Када тамо под Заграбље доше
 Ту забаве јуначке нађоше:
 Трку коња, гађање топова,
 Што весели срце соколова.
 Пошто су се и ту веселили,
 Тада су се мало одморили;
 И кад су се одморили били,
 Тад су и гај Књажев походили,
 Ђе нађоше три стотине ђака
 Младе ћеце српскијех јунака,
 Сваки држи на анђелском крулу
 Славно дјело: „Пјесника и Вилу,“
 Те читају она мјеста ђаци,
 Гдје се славе орли и јунаци;
 И гдје пјесник српску слогу снаје,
 И гдје круну најбољему даје,
 Те се буде за српство борио
 И тај славни народ сјединио.

Овог часа и овога дана
 Долећеше три сокола сива:
 Један бјеше са Шаре планине,
 Други бјеше са врх Требевића,
 Трећи бјеше са врх Велебита;
 Па падоше пред свијетлим Књазом

Те и они сад' му честиташе,
 Славно дјело „Пјесника и Вилу.“
 Боже мили, на свему ти хвала!
 Каква радост сада је настала
 Да је такве у свијету нема!
 У то вр'јеме и нојца настаде,
 Те у Зетском дому просвјетноме
 Запјеваше других триста ђака,
 Млади момци српскијех јунака
 Разне пјесме, развијех пјесника.
 У то доба и Књаз се појави
 Црногорце младе те поздрави:
 Уз њега су славни српски гости
 Са Србима милим синовима.
 Кад с' и ово свршило весеље,
 Тад кућама народ је пошао,
 Јербо сјутра на Обод се креће. —

Кад у јутро зора се показа:
 Пробудила црногорског Књаза,
 Па на ноге јуначке устаје,
 Те наредбе милостиве даје:
 „Данас иде на Ободу граду
 И у дивном јутрењему хладу.
 У том часу и у томе трену
 Угледао чету сакупљену,
 Да се вом крену на славном Ободу.
 Кад се ова дивна кита крену
 На Ободу просвјетном мегдану,
 Уз витешког Књаза и пјесника,
 Тада наста и радост велика:
 Од пјесама гора се пролама,
 Нови пут је ухватила тама;
 Не од ноћи и од црног мрака:
 Но од огња живог из пушака
 И од силних коња и кочија,
 Што дизаху по путу прашину,
 Те лећаше к небу у висину.
 А и тутањ велики стојаше
 Уз планине српске ове наше.
 Није шала куд орб пролази
 И уз њега јато многобројно.
 Кад дођоше на видик Обода,
 Ђе бијаше гомила народа,
 Запуцаше пушке и топови.
 Ту чекаху хиљада војника,
 Све дивнога стаса и облика,
 Из јуначке ријечке нахије:
 Да поздраве Књаза кад приспије,
 И његово соколовско јато
 Око њега што је сад сабрато.

ЛИСТАК.

БИЈЕШКЕ ЦРКВЕНЕ.

Упразњена парохија Бољевићка, привремено повјерена је свештенику *Илији Никачу*.

Упразњена парохија Љешкопољска, привремено повјерена је свештенику *Иви Поповићу*.

— Приложници. — Његово Височанство наш Премилостиви Господар, **Књаз НИКОЛА I.** у овој години најмилостивије благоволио је учинити богате прилоге овијем црквама:

За грађу цркве у Баицама, храму Св. *Јована Крститеља*, фиор. 2,400.

За грађу цркве код Спужа, храму Св. *Петра Цешинскога* чудотворца, фиор. 1,200.

За грађу цркве у **ПОЉИМА КОЛАЗИНСКИМА**, храму *Благовјештенија Пресвете Богородице*, фиорина 1,200.

За грађу цркве у **СВЕЊЕВОЈ** Кучима, фиорина 600.

За грађу цркве у Шекулару, у **Васојевићкој** нахији, фиорина 200.

За иконостас саборне цркве *Ју ботињске*, храму Св. *Димитрија*, фиор. 2,000, и једну икону истога светитеља, намјенивши оба ова прилога за здравље *Његове Свјетлости Књаза Мирка* Великога Војводе Зетскога.

Храму Св. *Благовјештенија Пресвете Богородице* у Пољима Колазинскијема, приложили су сљедећи побожни християни, и то:

Командир *Лазар Бошковић* фиор. 60, да се купи причесна чаша са прибором за душу своје оцу *Миловану* и брату *Филипу* са обећањем, да ће платити ако би ове утвари преко горње суме запале.

Барјактар *Малиша Ивановић*, да се купи једно звоно за душу његовоје оцу *Раду*, фиорина 120.

Буро Крговић, да се купи једно звоно за душу синова му *Марка* и *Маринка*, фиор. 120.

Свештеник *Андрија Анђелић*, је дно најгорње звоно у звонику, што запање, за душу своје оцу *Грујици* и мајци *Љубици*.

Момчило Бошковић, за једно сребрно канђело за душу своје оцу *Миловану*, фиорина 60.

Гавро Филиповић, за један крст на престолу за душу мајци *Војани*, фиор. 60, и за једно сребрно канђело за душу свога брата *Панџа*, фиор. 60. свега скупа фиорина 120.

Официр *Ђорђе Токовић*, за душу свога оца *Трифуну*, фиор. 20.

Нека преблаги Бог ове прилоге прими за срећу и здравље приложника и њихових домова, а тако за спасење душа, којима су прилози намијенили.

ДУБОВСКЕ БИЈЕШКЕ. CRNOJEVIĆ

— Читамо у „*Гласу Црногорца*“ Бр. 42. т. г. сљедећу бијешку из школе:

У цетињској основној, мушкој и женској школи, уписало се свега мушке и женске ђеце, двоје стотине, и то мушке 150, а женске 50. Као што сваке године, у почетку бива родитељски скуп, тако је и ове године био и то 3-ег октобра, на коме је био присутан већи број ђачких родитеља. — На овом скупу је најприје прочитан дио „Школског Закона“, у ком се говори о уредном шиљању ђеце у школу. За тим су учитељи држали разговор са родитељима, који се је односио на то, какав треба, да влада одношај међу учитељима и родитељима; за тим је држат говор, коме је поглавита цијељ била, да објасни родитељима, какво треба да буде домаће васпитање, како га треба испунити над дјецом, каква је корист од ваљаног домаћег васпитања, а какве посљедице долазе од неуредног домаћег васпитања. — Зда-

ње основне школе, благодарећи ваљаном заузимању мјесног школског надзорника и учитеља, бива е дана у дан све уређеније. — (По овој вјести знамо да је школа ипак жива, ма да се нама и не јавља! Ур. Прос.)

КЊИЖЕВНОСТ.

Примили смо сљедеће књиге на приказ :

— „*Poselství Republiky Dubrovnícké k Císařovně Kateřině II. V. L. 1771.—1775. Studie k dějilam Jihoslovanským a Ruským. Sepsal Konstantin Jireček. V Praze. Nakladem česka Akademijě císaře Františka Josefu pro vědu, slovesnost a umění 1893.*“ — Ово учевно дјело велеславног чешког повјесничара **К. ЈИРЕЧЕКА**, издала је вишеспоменута академија у сборнику својијех расправа, броју 2. Књига износи на 4-ни 122 стр. Ова расправа заузима 91 стр.; а Прилоги (документи) е Ријечником запремају остало. — Довољно је само знати писчево име, па одма закључити њезину велику вриједност.

— „*Државо-правни положај Босне и Херцеговине*“ — Прештампано из „Србобрана“. Цијена 20 новчића. У Загребу. Штампана и наклада српске штампарије 1893“. — Књижница ова има 123 стр. на малој 8-ни; а писац је њезин — **М.** — Премда је писац врло млад човек, и паке је врло занимива ова његова радња. Она ће доиета на више мјеста на отпор наћи, што код нас није, хвала Богу, данас никакво чудо; али је и пак добро да се наша питања бистре и расправљају на што мирнији начин. Тијем се само може доћи до познања истине; а сугранутијем отрицањем и непоштеном негацијом — никад и никако.

— „*На земљи и под земљом. Приче светскога путника. Написао В. Галузјејев. Прево е рускога Ј. КАРА-МАТИЋ. Београд. Накладом књижаре Велимира Валожика*“ — Ова је

књижница илустрирана са седам слицица бојадисаних, заузима 45 стр. на средњој 8-ни, и запада 60 пр. дин. (30 новч.). Садржи сљедеће три приче: У Кајени — Игра по цену живота и — Три године међу Патагонцима. — Описи су јако живи и занимиви; па се неће покајати тај, који рад забаве и поуке потроши за ово дјелце 30 новчића.

— „*Православна српска богословско-учитељска школа у Призрену у 1891^{1/2}. и 1893^{3/4}. школској години.* По извјештајима ректора исте школе архимандрита **ИЛАРИОНА С. ВЕСНИЋА**. Издање исте школе. Београд. Штампарија *Св. Николића* (горња Јованова ул. бр. 53). 1893. —“ Овај извјештај има на сред. 8-ни 57 стр., врло је помњиво састављен и врло је занимив. Има у тој школи 100 слушаца из старе Србије, Црне Горе и из Македоније. Боже, да се и наспори!

— „*О Манастирима*“. Брошира Јеромонаха **Саве Грбовића-Хилендарца** (Београд. Уред.). Београд. Штампано у штампарији „код просвете“ 1893. стр. 32.; и „*Требник*“ од истога Јеромонаха Саве, штампа *С. Хоровиц*. — (јамачно чифут. Уред.). — примили смо за приказ. — Сажаљевамо да о овима објема књигама не можемо изрећи никакве оцјене: За то, што се у првој страшно наваљује на највећу црквену власт у Србији; а о другој зато, што опет не носи никаква одобрења од стране црквене власти. — Ми не отричемо да није посве строго пресуђен отац Сава од архијерејскога сабора у Београду; али ни отац Сава не може отрећи да није калуђер, па као такви по свом „обћту“, морао се је власти повиновати, и настојати, да са својом умиљатошћу и послушношћу ублажи према себи строгост претпостављене власти. — Буду ли старији превећ строги, а млађи пркосни и непослушни: тешко га тада нашој цркви! — Код свештенства ваља да све „по чини“ буде, и да свештеници по ријечима великога Павла „*буду услед вјернима*

„у ријечи, у живљењу, у љубави, у ду-
„ху, у вјери и чистоти.“ — (Тим. По-
сланица I. гл. 4. ст. 12.) — Има душ-
мана који се радују сличнијем поступ-
цима у нашој цркви; па зар је лијепо,
да им ми још на саблазан будемо?...
У „чину“ је „монасима“ да чувају
своје манастире, а не да по свијету
главињају и да воде трговину, ма она
била баш и тобожње побожне врсте;
јер такова трговина изгледа на сваки
начин права *симонија*. Сваком пак
монаху најбољи је образ *Св. Јован
Дамаскин*; иначе боље је и без калу-
ђера бити, него ли их имати само-
вољне па да раде и поступају онако,
како им у главу звизне. — А сада
молимо оца Саву нека нам не упише
овај савјет у никакво злосрђе, но само
у жељу, да се у цркви српској мир
и тишина сахрани; јер Исусу Христу
само онда угађамо, „ако љубави међу
собом имамо;“ без обзира на мање или
на старије; и док су млађи дужни
слушати: старије не смју никад ола-
гост у поступку изневјестити. Свако
радећи, бдити ће над нами божији
благослов, и цркви нам углед никад
на мање неће доћи. —

— „*Неретњанин, велики илу-
стровани Календар за просту годину
1894.* Уз сарадњу српскијех књижев-
ника. Уређује Светозар Н. Ђоровић.
Година прва. Цијена 50 новчића или
1 лира. У Мостару. Издање прве срп-
ске књижаре и штампарије Владимира
М. Радовића 1893.“ и

— „*Србобран народни српски Ка-
лендар за просту годину 1894.* Го-
дина друга. Издање српске штампа-
рије у Загребу. Цијена 70 потура или
35 новчића. Српска штампарија у
Загребу 1893.“ —

Оба су ова *Календара* обилна и
богата књижевном грађом, као и сво-
јим сликама и другијем илустраци-
јама. Први има на челу врло лијепо
слику *Ивана Гундулића*, која се мо-
же и у оквир ставити. — Да их ми
и не препоручујемо: они се и сами
собом особито Српству препоручују;
и доиста ко их у дом набави, неће
пожалити, што је за њих потрошио.

— „*Сељак*“ *припоовјешка из се-
оског живота са 12 оригиналних сли-
ка, написао Јан. М. Веселиновић*:“
наслов је књизи, кљу је именовани
сачинитељ приуговорио за штампу, те
разаслао позив на *претплату*, која
се има слати истоме сачинитељу —
учитељу код саборне цркве — у Био-
град. Цијена је књизи 1 фор., а изно-
сити ће до 20 штампаних табака. —
По ономе што сачинитељ књиге пише
у „*Позиву*“ књига ће бити управ
вриједна, и зато је топло препоручу-
јемо нашијем читаоцима.

— Вриједни г. Уредник „Срп-
скога Гласа,“ у свом цијењеном гла-
силу од 14 (26) октобра т. г. расту-
рује сљедећи:

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

...заслужило је неколико пријатеља,
и једном се обехало — а један је већ у
тој књизи, без питања, има по године,
скупило неколико претплатника — да
на ново штампам, у књигу, своје би-
блиографске заметке, које су на прескок
издавале у подлиску „Српскога Гла-
са“ под насловом: „Кроз словенске
земље.“ Мени је сад најлакше да им
учиним по вољи.

Али ја знам, а то су ми казива-
ли и људи у послу искуснији од ме-
не, српски издавачи, да човјек може
запети у продаји једне књиге, кад се
најмање нада. И ово моје издање за-
пало би ме скупо. Без извјесности не
могу се упуштити. Књигу треба са
свијем из нова штампати.

С тога пуштам овај позив у свијет
ради покушаја, уздајући се и у оне
пријатеље, који ме на ову одлуку још
нијесу храбрили.

Књига ће изнијети око 300 стра-
ница. Штампашу је у нашој новој и
првој српској штампарији на приморју,
у Дубровнику, која ће од своје стра-
не све уложити, да књига што љеп-
ше испане.

Књизи ударам цијену од круне
2, или ти 2 динара за Србију.

Сад ево позива на пријатеље.
Очекујем одзив. Молим их, да купе
претплату и новце мени шаљу. Ода-

зову ли се они, колико се надам, и прикупим ли претплате, колико је потребито за покриће штампарских трошкова, радници ће одма започети посао, у противном случају ја ћу новце вратити па ником ништа.

У књигу ућиће ови већ штампани подлиски:

I. Од Задра до Беча. — II. Од Беча до Карлебада. — III. Карлебад. — IV. Околица Карлебада. — V. Од Карлебада до Златнога Прага. — VI. Ческа прошлост. Словенска старина. — VII. Ческа прошлост. Народна династија. — VIII. Вјерски раздор у Ческој. Јован Хус. Јован Жишка. — IX. Пошљедњи славни дани у Ческој. — X. Ново доба у Ческој. Три човјека. — XI. Од године 48-е до данас. — XII. Горе доље по Прагу. — XIII. На Храчину. — XIV. Поздрав Прагу. — XV. Политички разговор у Прагу. — XVI. Од Прага до Будимпеште. — XVII. Непозната земља. — XVIII. Два дана у Будимпешти. — XIX. Од Будимпеште до Београда. — XX. Биоград. — XXI. Горе доље по Биограду. — XXII. У службеном свијету. — XXIII. Странке у Србији. — XXIV. Међу књижевницима. — XXV. Лазар Лазаревић.

Уз старе додаћу још ове нове нештампане одломке:

XXVI. Шумадија. — XXVII. Кроз Шумадију у нове крајеве. — XXVIII. Код Јована Ристића у Врањској Бањи. — XXIX. По новијем крајевима. Ниш и околица. — XXX. На српско-бугарској граници. Пирот. — XXXI. Од Пирота до Софије. — XXXII. Софија. — XXXIII. На повратку у Биограду. — XXXIV. Збогом Биограде.

У *Задру*, 12 (24) октобра 1893.

С. Вјелановић.

— Замољени, врло радо доноси-мо овај *Оглас* на мјесечник:

„ДУШЕПОЛЕЗНОЕ ЧТЕНИЕ“

въ 1894 году.

Издание журнала „ДУШЕПОЛЕЗНОЕ ЧТЕНИЕ“ въ 1894 году,

мрицать пятомъ съ начела его изда-нiя, будетъ продолжаться на прежнихъ основанiяхъ. При благословенiи преосвященнаго Виссарiона, епископа Ко-стромскаго и Галичскаго, несмаго труды по редакци Душеполезнаго Чтенiя ровно тридцать лѣтъ, и при его полномъ и постоянномъ содѣйстви, новая редакци и въ слѣдующемъ (те-перь уже пятомъ) году въ собственномъ смыслѣ будетъ прямымъ продолженiемъ прежней, содѣйствуя основнои и по-стояннoи задачѣ журнала — служить духовному и нравственному наставле-нiю христанъ, удовлетворить потреб-ности общеназидательнаго и общепон-ятнаго духовнаго чтенiя.

Въ составъ журнала входятъ:

1) Труды, относящiеся къ изуче-нiю Св. Писанiя. 2) Статьи вѣроучи-ваго и нравоучительнаго содер-жанiя, съ обращенiемъ особеннаго вни-манiя на современныя явленiя въ об-щественнои и частнои жизни, соглас-ныя или несогласныя съ ученiемъ и вѣровѣнiями православной Церкви.

3) Церковно-историческiе рассказы. 4) Воспоми-нанiя о лицахъ замѣчательныхъ по заслугамъ для Церкви и по духовно нравственной жизни. 5) Статьи, отно-сящiеся къ православному Богослуже-нiю. 6) Общепонятное и духовно-поу-чительное изложене свѣдѣнiй изъ наукъ естественныхъ. 7) Слова, поуче-ния, и преимущественно вѣбогослу-жебныя чтенiя, отличающiеся особен-нои назидательностiю. 8) Описанiе путешествiй къ святымъ мѣстамъ. 9) Свѣдѣнiя и сужденiя о расколѣ. 10) По возможности документальныя и въ то же время общепонятныя свѣдѣнiя о западныхъ исповѣданiяхъ: римско-ка-толическомъ, лютеранскомъ, реформат-скомъ и другихъ сектахъ и разборъ ихъ ученiй и обрядовъ. На этотъ от-дѣлъ обращено особенное вниманiе редакци. 11) Имѣющiя руководствен-ное для пастырей и мiрянъ значене резолюци, мнѣнiя, донесенiя и письма Моск. митрополита Филарета. 12) Раз-ныя извѣстiя и замѣтки.

Съ конца 1891 года, въ нашемъ журналѣ обращено особенное вниманіе на выдающееся служеніе въ Бозѣ почившаго оптинскаго „старца“ іеросхимонаха отца Амвросіа. Редакція Душеполезнаго Чтенія полагаетъ, что его жизнь, письма и „статьи“ представляютъ вполнѣ авторитетное и самое удобопонятное чтеніе для всѣхъ званій и состояній, во всей православной Россіи. Сборникъ его писемъ и статей, сообщаемыхъ редакціи непосредственно изъ Оптиной пустыни, составляетъ лучшее собраніе поученій и отвѣтовъ на различные вопросы и на всевозможные случаи, — поученій не школьныхъ, а такихъ, за которыми русскій народъ шель къ „Батюшкѣ Амвросію“ за тысячи верстъ.

Въ нашемъ же журналѣ печатаются и Уроки благодатной жизни по руководству отца Іоанна Кронштадскаго. Они очень удобны для вѣббогослужебныхъ собесѣдованій: будутъ продолжаться и въ слѣдующемъ году.

Душеполезное Чтеніе въ 1894 году по прежнему будетъ выходить ежемѣсячно.

При общепонятности журнала и цѣна его общедоступна: за 12 книжекъ, сордержавшихъ въ себѣ, какъ напримѣръ, въ 1892 и 1893 годахъ, болѣе ста сорока печатныхъ листовъ, безъ доставки 3 р. 50 коп., съ доставкой и пересылкой въ Россіи 4 р., за границей 5 руб.

Многіе изъ опоздавшихъ подписаться на Душеполезное Чтеніе 1893 года, должны были ждать втораго изданія книжекъ журнала январской, февральской, мартовской и апрѣльской (на что конечно требовалось немало времени.) Во избѣжаніе этого, всѣ желающіе получаютъ журналъ своевременно естественно сдѣлаютъ лучше, если не будутъ очень медлить своей подпиской и тѣмъ дадутъ редакціи возможность знать хотя приблизительно количество экземпляровъ, какое необходимо по числу подписчиковъ.

Подписка на Душеполезное Чтеніе принимается: въ Москвѣ, въ редакціи (новый домъ церкви святителя Николая, что въ Толмачахъ, рядомъ съ прежнимъ); также въ Складѣ духовно правственныхъ книгъ при Петровскомъ монастырѣ, въ книжныхъ магазинахъ Н. Д. Сытна и у свѣхъ извѣстныхъ книгопродавцевъ Москвы, въ Петербургѣ у книгопродавца И. Л. Тузова, Гостинный дворъ N-ro 45.

Иногородные благоволятъ отнестись для подписки исключительно такъ:

Москва. Въ редакцію журнала Душеполезное Чтеніе.

Редактор-издатель заслуж. проф. прот. Дим. Θεод. КАСИЦЫНЪ.

РАЗНЕ БИЉЕШКЕ.

— Јавна Библиотека. — Читачу. Цр. бр. 38. да су јавно Библиотеци, коју је основао на Цетињу у споменъ ободске прославе Њ. В. Књаз **НИКОЛА**, приспјела на дар три сандука књига из Казана, међу којима је и лијепи број књига од Преосвештеног Епископа **Никанора** из Архангелскога, који је к томе још приложио 100 рубаља. — Гђица **Меланија Каћанскова** из Биограда, кћерка непрежаљеног пјесника **Каћанског**, послала је десет комада књига „Македонија“ са картама у преводу пок. оца. (Славно, и слава им!) —

— Велевриједни Србин. — Неморни Књижевник и пословач на пољу српско-народнога умнога напретка, **Анто Хаџић**, тајник „Матице Српске“ у Новом Саду, због здравственијех разлога прешао је у стање мира; а „Матица“ му је сву плату коју је примао, као мировину одредјелила. — Овако и треба поштене заслуге награђивати; и не пуштати врле старе раденике, да не могу ни живити

ни умријети. Живица „Матица Српска,“ и живио и старости се дубоке наужи-вао њезин чувени тајник Хаџић! —

— **Отликовање.** — Нашега врлог сународника, Србина из Вуковара, г. **Милана Јовановића**, изабрала је француска „Académie de législation de Toulouse“ (Академија законарство у Тулози), својим чланом за његове знанствене радове. — Ова је академија једна од првијех завода у ученоме свијету. Нека му је честитка наша од срца, а таково дично отликовање сретно и дуготрајно, њему на славу и на понос нашем народу! —

— **Два Мухамедова листа.** — По вјестима из Цариграда исплатила је државна турска благајница њеком французу *Перпињану* 5.000 турскијех злат. мецидија за два арапска листа пророка Мухамеда, о којима су се учењаци изјавили да су прави.

— **Читуља.** У суботу 16. 28. октобра т. г. преминуо је у Спљету србин велетржац **Коста Вуковић**. Он је био насљедником трговине покојнога **Тузлића**, и као што је овај њему, тако је и он оставио своје велико имање своме сутруднику **Шћепану Перовићу**; а од тога имања свог, намијенио је око 260.000 фиорина на добротворне цијели. Поименице пак записао је 160.000 фор. за „Матицу Српску,“ која се има подићи у Дубровнику; 80.000 форината, да се у Сарајеву оснује српска гимназија. 12.000 фор. за грађење правос. цркве у Спљету; а остало намијенио је црквама по Босни и Далмацији, сиромаша и развијем друштвима. — Родом је био из Босне; поштено је трговао; није се женио као ни пок. **Тузлић**, и прекомјерно је љубио своју православну вјеру и свој српски род: па је такову

своју љубав и према цркви и према роду велесјајно запечатио. Своје је пак имање, — како чујемо, — у добре и достојне руке предао, које ће знати поштено и савјесно с њим управљати, а с временом освјетљати себи онако образ, као и његова два прешасника. — Покојни **Вучковић** по томе узео је мјесто међу првијем и великијем добротворима српским. Слава му вјечита, и душа му се вјечно у рају радовала, као што је он свој народ обрадовао чином великога свог родољубља!

ОТПИСИ И ПОРУКЕ.

— **Госп. М. П. Јов. у Вук.** — Ово друго не можемо; јер се не тиче просвјетних предмета. — По два пута пак препоручили смо нашој Администрацији, да Вам пошаље што желите. Она нам је одговорила да је послано, па сте јамачно дослен примили. — Послани екземплари нијесу гдје на српској земљи. — Здраво нам и ви били! —

— **Преч. Госп. Ј. Богд. Вараж.** — Примили смо све у реду. Наш ће вам уредник писати чим се боље опорави у здрављу, које му је било нешто позлило. — Хвала вам велика и „спасибо!“ —

— **Преч. Госп. Ј. Петр. у Заг.** — Примљено је и ваше писмо; па ћете и ви добити одговор чим наш уредник добије мало више времена. Бог вас живио и веселио!

— **Госп. Илији Златич. Подг.** — „Рубрица“ је потрјешка штампарска, мјесто „Ружица.“ — Сретни нам будите! —

— **Час. Госп. Том. А. Брат. Фој.** — Примили смо што нам посласте; а за остало ће вам наш уредник писати, чим се треи посла, којим се одоцнио због неке слабоће у здрављу. — Није ништа учињено са злом намјером; па не слушајте ничија извртања. Ви сте нам добар пријатељ, као и ми вама; а пријатељи се између себе на ситнице не осврћу. Боже нами, све што желимо вама! —